

MENTORING DLA LEPSZEJ INTEGRACJI

**PODRĘCZNIK POWTÓRNYCH DZIAŁAŃ
PILOTAŻOWYCH**

Zespół polski w projekcie NEW ABC

Jakub Kościółek

Adam Bulandra

Jadwiga Romanowska

Urszula Majcher Legawiec

**Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building**

Mentorship for a better integration. Repilot action activity handbook.

WYDANIE I

Kwiecień 2024

AUTORZY

Jakub Kościółek, Adam Bulandra, Jadwiga Romanowska, Urszula Majcher-Legawiec

INTERKULTURALNI PL Association

Lwowska 2a/48

30-548 Kraków

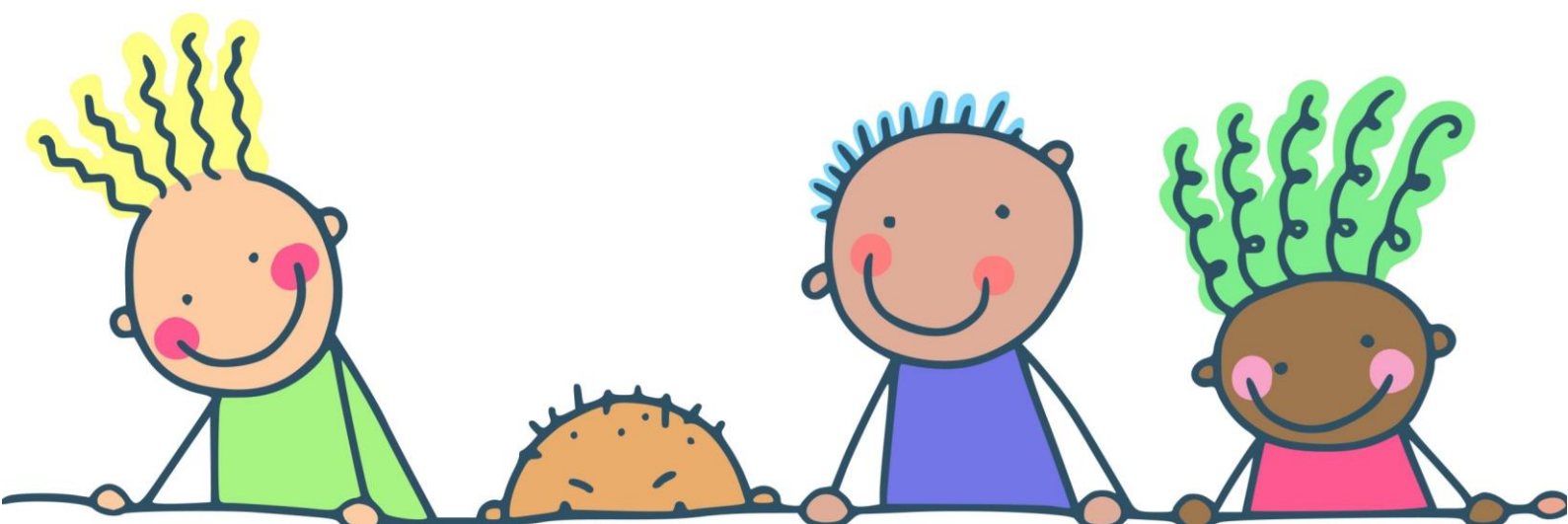
Polska

REDAKCJA

Elhuyar

Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

SPIS TREŚCI

Projekt NEW ABC w pigułce.....	6
Czym jest współtworzenie?	7
Czym jest PAR (badanie poprzez działania partycypacyjne)?	7
Czym jest całościowe podejście do dziecka?.....	7
Czym jest troska i zaopiekowanie?	8
Adaptacja działań pilotażowych do różnych kontekstów.....	8
Cele powtórnych działań pilotażowych.....	11
Do czego i komu służy ten podręcznik	12
Jak korzystać z tego podręcznika	14
ZACZYNAJMY.....	16
Czym jest tutoring?	16
Tutorzy jako liderzy rówieśniczy	16
Ambasadorzy	17
ROZDZIAŁY: przegląd działań.....	18
JAK ZOSTAĆ AMBASADOREM I ODKRYWAĆ RÓŻNORODNOŚĆ.....	22
Krok 1: jak efektywnie zorganizować tutoring rówieśniczy	22
Krok 2: Naucz swoich ambasadorów jak pracować w projektach skoncentrowanych na dziecku i prowadzonych przez dzieci	23
Krok 3: Pozwól ambasadorom poznać środowisko powtórnych działań pilotażowych	28
Krok 4: Pozwól ambasadorom stworzyć zespoły tutoringowe	29
WDRAŻANIE PROJEKTÓW TUTORINGOWYCH PROMUJĄCYCH INTEGRACJĘ	32
ROZDZIAŁ 1: praca z zespołami tutoringowymi	32
ROZDZIAŁ 2: organizacja ogólnoszkolnych wydarzeń integracyjnych	42
ROZDZIAŁ 3: Napiszmy coś o integracji dla innych	51
EWALUACJA I ROZPOWSZECZANIE REZULTATÓW.....	53
Ewaluacja	53
Rozpowszechnianie rezultatów	53
Załącznik I – Kwestionariusz Badania Środowiska Wielokulturowego.....	55
Załącznika II – Ankieta ewaluacyjna.....	57

WPROWADZENIE

W tym podręczniku znajdziesz:

- krótki opis projektu NEW-ABC oraz głównych koncepcji, na których się on opiera;
- kilka ogólnych wytycznych, ale i konkretnych wskazówek dotyczących dostosowania tego pilotażu do różnych kontekstów społecznych i kulturowych;
- cele i założenia pilotażu;
- szczegółowy opis przeprowadzonych działań wraz z poradami dotyczącymi ich powielania;
- kilka refleksji wynikających z naszych doświadczeń, które mogą okazać się przydatne przy adaptacji podobnych działań przez Ciebie.

Projekt NEW ABC w pigułce

NEW ABC to projekt finansowany ze środków programu badań i innowacji Unii Europejskiej: Horizon 2020. Łączy on 13 partnerów z dziewięciu krajów europejskich celem opracowania i wdrożenia dziewięciu działań pilotażowych. Wszystkie działania pilotażowe NEW ABC (angażujące poprzez aktywizację) obejmują dzieci i młodzież posiadającą doświadczenia wynikające z przymusowej lub dobrowolnej migracji, ale także nauczycieli, rodziny, społeczności i innych interesariuszy, zaangażowanych w edukację, jako współtwórców innowacji, które ich upełnomocniają i czynią słyszalnymi.

Jeżeli chcesz się dowiedzieć czegoś więcej o projekcie NEW ABC, **to tutaj** jest link do strony projektu, gdzie znajdziesz informacje także o innych działaniach pilotażowych

newabc.eu

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

Czym jest współtworzenie?

Zanim wprowadzimy Cię w aktywności współtworzone z młodymi ludźmi w trakcie powtórnych działań w pilotażu nazwanym Mentoringiem dla Lepszej Integracji, chcieliśmy wytłumaczyć w kilku zdaniach podstawowe cechy procesu współtworzenia.

Współtworzenie to metoda wykorzystywana do rozwijania demokratycznych partnerstw pomiędzy badaczami a zainteresowanymi członkami lokalnych społeczności, polegające na rozwijaniu ich zaangażowania w projektowanie praktyk i rozwiązań dopasowanych do określonego miejscowego kontekstu i jednocześnie odpowiadających na potrzeby społeczności i uczestników, którym mają służyć. Współtworzenie jest szczególnie skuteczne w inicjowaniu i pogłębianiu zaangażowania i uczestnictwa obywateli w procesie podejmowania decyzji politycznych, ponieważ:

- czyni użyteczność końcowego rezultatu dla odbiorcy podstawą działania,
- przywiązuje szczególną wagę do współtworzenia jako praktyki wdrażania działań,
- obejmuje szersze strategie dzielenia się wiedzą i procesem jej tworzenia od samego początku projektu.

Wszystkie aktywności przedstawione w tym podręczniku zostały zaplanowane i wdrożone wspólnie z uczniami, rodzicami, dyrektorami szkół oraz społecznościami szkolnymi, przy kreatywnej facylitacji nauczycieli i asystentów międzykulturowych, wspomaganych przez polski zespół badaczy. Aktywności te uwzględniały perspektywę dzieci, pozwalając im wyrażać swoje marzenia i potrzeby. Wykorzystano kapitał ludzki, kompetencje oraz zasoby społeczności szkolnych, aby przekształcać relacje społeczne w tym środowisku, czyniąc je bardziej inkluzywnym i w sposób wieloaspektowy wspierającym.

Czym jest PAR (badanie poprzez działania partycypacyjne)?

Badania oparte na partycypacji to podejście, które aktywnie angażuje badaczy oraz wszystkich innych zainteresowanych, a więc uczestników, interesariuszy, w prowadzenie badań, generowanie wiedzy i wdrażanie rozwiązań problemów dotyczących wszystkich zaangażowanych w to podejście. Dzięki temu modelowi interesariusze oraz społeczność, w której prowadzone są badania doznają upelnomocnienia, a mogąc być słyszalnymi i wyrażając swoje postulaty biorą odpowiedzialność za przyszłe działania, ujawniając zarówno swoje potrzeby, jak i rozwiązania wspólnie stworzone wraz z decydentami. W naszym działaniu pilotażowym to podejście okazało się przydatne do regularnej oceny i monitorowania postępów projektu wraz z jego uczestnikami, jego korekt i adaptacji w każdym elemencie, gdy było to korzystne i w sposób lepszy odpowiadało na wyzwania i deklarowane potrzeby.

Czym jest całościowe podejście do dziecka?

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Całościowe podejście do dziecka uwzględnia nie tylko potrzeby szkolne nowoprzybyłych dzieci, ale także ich potrzeby emocjonalne i społeczne, aby wydobyć pełny potencjał każdego ucznia. Oznacza to przyjęcie całościowego podejścia do edukacji i rozwoju szkolnego ucznia, ale także uznanie konieczności stwarzania formalnych, nieformalnych i pozaformalnych środowisk uczenia się, które skupiają się także na innych kompetencjach i potrzebach dzieci, ich rodzin, społeczności oraz wszystkich interesariuszy zaangażowanych w edukację oraz otoczenie środowiska szkolnego. W naszym działaniu pilotażowym takie podejście było bardzo ważne i staraliśmy się uwzględnić wszystkie obszary rozwoju dzieci i młodzieży oraz włączyć je w prowadzone działania.

Czym jest troska i zaopiekowanie?

Troskę można zdefiniować poprzez uwagę poświęconą dziecku, zainteresowanie, a także jego ochronę. Zaopiekowanie to empatia wobec czyichś uczuć, doświadczeń i emocji, nakierowana na chęć pomagania im w ich pielęgnowaniu.

Adaptacja działań pilotażowych do różnych kontekstów

Głównym celem projektu NEW ABC było zapewnienie, aby wszystkie z 9 działań pilotażowych można było dostosować i replikować w różnych kontekstach społeczno-kulturowych (tj. w różnych krajach, systemach edukacyjnych, czy społecznościach). Po zakończeniu pierwotnych działań pilotażowych przez ich oryginalnych twórców, wszystkie te działania pilotażowe zostały ponownie przetestowane w innym kraju partnerskim i przez inny zespół w projekcie NEW ABC. Omawiane tutaj działanie pilotażowe zostało najpierw wdrożone w Portugalii, a następnie ponownie przeprowadzone w Polsce. Więcej informacji na temat wszystkich projektów pilotażowych można uzyskać za pośrednictwem platformy NEW ABC. Jeśli jesteś zainteresowany wdrożeniem tego działania w swoim środowisku lub społeczności lokalnej to możesz uznać nasze rekomendacje za drogowskaz.

Główne sugestie dla instytucji zainteresowanych ponownym pilotażem tego oraz innych działań w projekcie NEW ABC:

o Zainwestuj czas w ustalenie, co czyni Twój kontekst społeczno-kulturowy wyjątkowym, lub wymagającym adaptacji i przekształceń.

Zastanów się, czy tam gdzie będziesz działał niezbędne są jakieś zmiany, które mogą wynikać z różnic i cech Twojego środowiska lub społeczności, np. geograficznych, społecznych czy kulturowych. Na przykład, jeśli planujesz pracę z dziećmi i młodzieżą z różnych środowisk narodowych i etnicznych, możesz zainwestować swoje zasoby do rekrutacji tłumaczy i mediatorów społecznych, aby lepiej wspierać młodych uczestników projektu.

o Zaproś do współpracy potencjalnie zainteresowane osoby zarówno w szkole, jak i poza nią.

Jeśli potrzebujesz wsparcia innych pracowników szkoły (nauczycieli lub asystentów międzykulturowych), warto zaangażować ich jak najwcześniej i upewnić się, że ich opinie o ważnych aspektach projektu są brane pod uwagę.

o Pracuj *razem* z dziećmi i młodzieżą oraz wspólnie uzgodnij, jak będziecie w ten sposób współpracować.

Angażuj dzieci i młodzież od samego początku i upewnij się, że ich opinie, umiejętności i potrzeby są uwzględnione w projektowaniu przedsięwzięcia. Na przykład, możesz utworzyć małą grupę doradczą złożoną z młodych ludzi, aby pomogli Ci zaplanować działania w projekcie.

o Zaprojektuj swoje środowisko nauczania.

Zorientuj się na przykład, czy będziesz pracować w szkołach, czy w pozaszkolnych środowiskach kształcenia (np. grupy rówieśnicze, świetlice zajęć pozaszkolnych, kluby weekendowe, itp.) Ten wybór pozwoli Ci ustrukturyzować działania (np. czy inwestujesz w długoterminowy projekt czy pojedyncze zajęcia) oraz zdecydować ilu uczestników będzie zaangażowanych do każdej aktywności (np. praca obejmująca cały rok szkolny lub z mniejszą grupą młodzieży przez krótszy czas).

o Stwórz „listę życzeń” dotyczącą materiałów, zasobów i usług, których możesz potrzebować.

Podczas rozwijania pomysłów na swój projekt istotne jest aby zaplanować z jakich zasobów będziesz korzystał. A więc przykładowo gdzie będą realizowane Twoje działania? Jakiego rodzaju przestrzeń będzie do nich potrzebna? (np. sale, czy przestrzenie na świeżym powietrzu). Powinieneś również brać pod uwagę kwestie dostępności (np. dostępność miejsc parkingowych, dostęp dla osób z ograniczeniami ruchowymi, dostępność toalety, bliskość przystanków komunikacji publicznej). Na liście życzeń mogą się znaleźć pomysły na działania (np. wycieczka, wizyta w muzeum) lub współpraca ze specjalistami (np. artysta cyfrowy, instruktor teatralny). Ważne jest również, jakich materiałów będziesz potrzebować do realizacji działań (np. arkusze papieru, farby, zeszyty, przybory do pisania, dostęp do tablicy, czy nawet wirtualne kursy i szkolenia, itp.).

o Zainwestuj czas i uwagę we współtworzenie bezpiecznego środowiska.

Pamiętaj, aby przy planowaniu działań projektowych uwzględnić czas na budowanie relacji i zaufania w grupie poprzez aktywności, które zachęcają uczestników do wzajemnego poznania się. Organizacja poczęstunków i zapewnienie drobnych przekąsek mogą pomóc w stworzeniu luźnej atmosfery i przyjaznego środowiska społecznego, dlatego pomyśl o budżecie na gościnność!

o Wspieraj uczestników projektu.

Zapewnij szkolenia i stwórz możliwości rozwoju umiejętności dla osób zaangażowanych w działania projektowe (np. uczniów, asystentów, nauczycieli). Zastanów się, czy pojawiają się w orbicie Twojego projektu jakieś szczególne potrzeby społeczne, kulturowe, językowe lub edukacyjne, o których musisz pamiętać?

o Oceń swoje działanie repilotażowe.

Każdy projekt to unikalna okazja do nauki i refleksji nad tym, co się w nim działo, co się nie wydarzyło i co można było zrobić inaczej. Zaplanuj zatem czas także na ewaluację projektu i zastanów się, jakie działania mogą być w tym pomocne (np. fiszki z opiniami, sesje refleksyjne, ćwiczenia z kreatywnymi odpowiedziami, czy grupowe sesje refleksyjne).

o Planuj z wyprzedzeniem.

Opracowując „plan działania” i zastanawiając się, jak może wyglądać Twój projekt, ważne jest również przyjrzenie się kwestii zaangażowania uczestników oraz rozpowszechniania osiągniętych rezultatów. Możesz rozważyć:

- o Jakie istotne problemy chcesz rozwiązać?
- o Co spowoduje, iż uczestnicy w sposób znaczący będą chcieli zaangażować się w ten projekt?
- o Kto jest Twoją główną grupą docelową? (np. lokalna społeczność, grupy decyzyjne).

Mamy nadzieję, iż powyższe sugestie pomogą Ci w planowaniu jak ma wyglądać Twój przyszły projekt oraz działania mieszczące się w jego ramach

Jakich adaptacji dokonaliśmy aby wdrożyć oryginalne założenia pilota w naszym specyficznym kontekście działań?

Projekt pilotażowy, który mieliśmy powtórnie zrealizować w Polsce musiał zostać znacząco przekształcony ze względu na różnice w kontekście społeczno-kulturowym oraz charakterystykę uczestników biorących udział w aktywnościach w obu środowiskach. Oryginalny, portugalski pilotaż skupiał się na rozwoju relacji mentoringowych jako narzędzia integracyjnego, mającego pomóc nowo przybyłym uczniom szybciej przystosować się do nowego środowiska. Z kolei nasza rodzima, polska wersja tego projektu kładła większy nacisk na wyrównaniu relacji pomiędzy dziećmi, funkcjonującymi w społeczności szkolnej, niezależnie od ich pochodzenia, wiedzy i doświadczenia życiowego. W polskich szkołach dominującą aktywnością był zatem tutoring rówieśniczy, który jest działaniem o bardziej horyzontalnym wymiarze w porównaniu do mentoringu, co skutkuje większą równością i demokracją w nawiązywanych relacjach, oraz zmniejsza ryzyko zaburzenia równowagi sił pomiędzy zaangażowanymi dziećmi. W ramach tutoringów każde dziecko mogło pełnić rolę mentora, w zależności od aktualnej sytuacji i potrzeb grupy, dzieląc się swoją wiedzą i doświadczeniem dla dobra takiej zbiorowości. Wprowadzenie tutoringów zamiast mentoringu bardziej pasowało do polskiego kontekstu kulturowego, ponieważ nowo przybyłe dzieci, głównie z Ukrainy, nie doświadczały przytłaczających różnic kulturowych, dzieliły wspólne europejskie wartości kulturowe i pochodziły ze szkół podobnych do polskich. W takim kontekście dzieci czuły się znacznie mniej zagubione w nowym środowisku, a ich adaptacja do nowej rzeczywistości edukacyjnej wymagała mniej działań wyjaśniających. Tutoring dawał również każdemu z partnerów interakcji równe szanse na wzmocnienie spójności całej grupy.

W naszej wersji pilotażu mieliśmy też inne podejście do planowania i realizacji działań w porównaniu do oryginalnego pilota. Większość odpowiedzialności za kształtowanie aktywności została przekazana nauczycielom i asystentom międzykulturowym, którzy pracowali w parach. Byli oni odpowiedzialni także za to, aby standardy środowiskowe i społeczne w szkołach były przestrzegane w odniesieniu do procesu integracji i włączania wszystkich uczniów. Dodatkowo mieli oni wybrać i przeszkolić uczniów do pełnienia roli tutorów. Wyselekcjonowani w ten sposób uczniowie aranżowali zajęcia, które miały zaangażować innych uczniów w proces integracji przez nie rozpoczęty.

Nauczyciele i asystenci międzykulturowi zgodzili się również na wykorzystanie własnych doświadczeń, zdobytych podczas działań pilotażowych w ramach powtórzenia projektu

Mentoringu dla Lepszej Integracji do współtworzenia "słownika integracyjnego". Słownik ten zostanie szczegółowo przedstawiony w dalszej części tego podręcznika. Stworzone wspólnie z zespołem badawczym narzędzie będzie służyło jako narzędzie dydaktyczne dla edukatorów, nauczycieli i innych interesariuszy w społeczności szkolnej.

Do powtórnych działań pilotażowych udało nam się zaangażować się nauczycieli i asystentów międzykulturowych, którzy byli wcześniej zaangażowani w działania pilotażowe w projekcie *Together We Learn Our Worlds* (Wspólnie Uczymy Się Naszych Światów). Dzięki temu mogliśmy znacznie rozszerzyć działania realizowane przez portugalskich partnerów, angażując w projekt aż osiem szkół w różnych częściach Krakowa. W przeciwieństwie do pierwotnego pilotażu, nasze działania obejmowały też młodsze dzieci, w wieku od 7 do 15 lat. W pierwotnym pilotażu najmłodsi uczestnicy mieli 12 lat. Wykorzystaliśmy zalety tutoring, który opiera się na naturalnych zdolnościach i umiejętnościach osób zaangażowanych do budowania lepszej współpracy, pomagania sobie nawzajem w wykonywaniu określonych zadań i osiąganiu lepszych wyników w nauce. Dzięki temu podejściu nawet młodsze dzieci mogły zrozumieć swoją rolę w tym procesie.

Cele powtórnych działań pilotażowych

Oryginalny program pilotażowy wdrożony w Portugalii skupiał się na zachęcaniu dzieci do pomagania nowo przybyłym uczniom w zrozumieniu ich nowego środowiska szkolnego oraz w szybszej i lepszej integracji w szkole, do której dołączyli. Mentorzy byli szkoleni, aby poprowadzić ich w tym procesie, jak również zidentyfikować luki w ramach integracyjnych w społecznościach szkolnych. Oryginalne cele były następujące:

- stworzenie środowiska, w którym nowi uczniowie mogą czuć się potrzebni oraz mogą w bezpieczny sposób wyrażać siebie;
- wzmocnienie identyfikacji ze społecznością szkolną;
- promowanie różnorodnych i wielokulturowych środowisk, integracji jako wspólnej odpowiedzialności wszystkich interesariuszy oraz autonomii instytucji w kolejnych działaniach realizowanych już samodzielnie;
- przyczynianie się do poprawy szkolnych umiejętności.

Na podstawie różnic między kontekstami pilotażu i powtórnego pilotażu, wspomnianych wcześniej, zespół Stowarzyszenia INTERKULTURALNI PL rozszerzył cele projektu, skupiając się na następujących aspektach:

- stworzenie przestrzeni do współtwórczej pracy zespołowej, która pozwala na wykorzystanie umiejętności i talentów uczestników w celu osiągnięcia najlepszych wyników w wybranych zadaniach lub projektach.
- zbadanie i określenie istniejących możliwości oraz braków w zaangażowanych społecznościach szkolnych oraz zaproponowanie reform lub realizowanie projektów mających na celu rozwój tych społeczności.
- Wykorzystanie entuzjazmu i zaangażowania tutorów i ambasadorów na rzecz polepszenia funkcjonowania całej społeczności szkolnej

Działania w powtórny pilotażu miały również konkretne cele cząstkowe:

1. Ocena gotowości środowisk szkolnych do skutecznej integracji wszystkich uczniów.
2. Podniesienie kompetencji nauczycieli i asystentów międzykulturowych w zakresie wspierania tutoringu rówieśniczego oraz uczynienie tej metody standardem nauczania w szkołach.
3. Integracja dzieci i rodzin z różnych środowisk kulturowych i językowych w społeczności szkolnej i lokalnej oraz zapewnienie ich uczestnictwa w planowaniu, rozwijaniu działań, w których biorą udział, a które odzwierciedlają ich tożsamość i wzmacniają związek z szkołą.
4. Stworzenie narzędzia integracyjnego dla innych interesariuszy edukacyjnych opartego na doświadczeniach zdobytych podczas działań w ramach powtórnego pilotażu.

Do czego i komu służy ten podręcznik

Poniższe wskazówki możesz uznać za przydatne, jeśli:

- o Planujesz zajęcia pozaszkolne dla zróżnicowanych kulturowo grup uczniów;
- o Chcesz zorganizować warsztaty ze współtworzenia projektów zespołowych, które podnoszą świadomość na temat różnorodności kulturowej i spójności społecznej;
- o Masz na celu zbudowanie nowego typu relacji rówieśniczych i szkolnych, opartych na aktywnych formach uczenia się, tutoringu i wzajemnym wsparciu.

Podręcznik zawiera przede wszystkim listę działań dostosowanych do kontekstu kulturowego Polski. Działania zostały zaprojektowane z myślą o projektach szkolnych obejmujących uczniów szkół podstawowych w wieku od 7 do 15 lat.

Na początku opiszemy teoretyczny kontekst proponowanych działań, wraz z istotnymi informacjami dotyczącymi budowania partnerstw do ich realizacji.

Następnie przedstawiony zostanie ogólny zarys proponowanych działań. Nie mniej, pamiętajcie, że zgodnie z zasadami współtworzenia, każda aktywność może być dostosowana nie tylko do ogólnego kontekstu socjolingwistycznego, kulturowego i społeczno-politycznego, ale także do indywidualnych potrzeb uczniów, charakterystyki szkół oraz wszelkich unikalnych potrzeb, zainteresowań i pragnień.

Oprócz szczegółowych informacji zawartych w każdym rozdziale, przedstawimy też listę ponad stu różnych działań i aktywności, które zostały wdrożone w społecznościach szkolnych w ramach powtórnego pilotażu w Polsce. Niestety, tylko kilka z tych działań krótko scharakteryzujemy dla przykładu. Celem projektu jest zwiększenie świadomości na temat znaczenia wsparcia rówieśniczego w pracy zespołowej oraz rozwoju nowych narzędzi edukacyjnych, metod i podejść. Działania te mogą być również powielane i dostosowywane do innych warunków lub wykorzystywane indywidualnie w innych projektach o podobnych celach.

Jeśli chodzi o działania związane ze współtworzeniem, struktura warsztatów może być powtarzana, lub może prowadzić do rozwoju innego typu narzędzi i osiągania innych rezultatów. Ważne jest jednak, aby pamiętać, że wszystkie produkty powstałe w ramach współtworzenia są wynikiem wspólnej pracy wszystkich uczestników. W związku z tym, każda replikacja modelu warsztatowego może się różnić w zależności od zainteresowań i doświadczeń dorosłych oraz

uczniów zaangażowanych w proces.

Należy również podkreślić, że kolejność przeprowadzania poszczególnych działań może się różnić w zależności od potrzeb nowej grupy i kontekstu społeczno-kulturowego, w którym pracuje. Zalecamy jednak rozpoczęcie od działań obejmujących nauczycieli i asystentów międzykulturowych, zanim przejdziecie do działań z uczniami i ich rodzinami. Działania z nauczycielami i asystentami międzykulturowymi skupiają się głównie na mapowaniu środowiska, celem identyfikacji możliwości, kompetencji, zasobów, jak również słabości i przeszkód w integracji. Dodatkowo omówimy metody angażowania uczniów w proces nauczania za pomocą tutoringu rówieśniczego. Doświadczenia zebrane w pracy z uczniami i ich rodzinami pozwoliły na stworzenie słownika integracyjnego, co także pomoże przyszłym realizatorom.

Jak korzystać z tego podręcznika

Niniejszy podręcznik szczegółowo opisuje metody i działania w ramach powtórnego pilotażu projektu "Mentoring dla lepszej integracji", który został przeprowadzony w polskich szkołach z dziećmi w wieku od 7 do 15 lat.

Podręcznik opisuje działania przydatne dla nauczycieli i praktyków pracujących z nowoprzybyłymi dziećmi i młodzieżą. Celem tych działań jest promowanie relacji opartych na tutoring w szkołach, choć można je dostosować do innych, pozaszkolnych kontekstów. Można porównać ten model z oryginalnymi działaniami pilotażowymi dotyczącymi mentoringu, które zostały początkowo wdrożone w Portugalii. W zależności od potrzeb i specyficznego kontekstu można wybrać jeden z tych modeli lub nawet je połączyć ze sobą.

W tym celu, podręcznik krok po kroku pokazuje jak wdrażać działania, które można następnie powielać lub dostosować do własnych potrzeb lub projektów.

Podręcznik może być używany w sposób całkowicie dowolny. Opisane tutaj działania nie są obowiązkowe i można je dostosować do każdego kontekstu lub potrzeb i wyzwań deklarowanych przez uczestników. Zachęcamy Was do dużej elastyczności przy powielaniu działań z powtórnego pilotażu. Wykorzystuj ten podręcznik w taki sposób, aby sprostać potrzebom swoich uczniów. Kreatywność i wyobraźnia są mile widziane, dla polepszenia efektów lub wprowadzeniu nowych działań.

Warto zaznaczyć, że nie ma określonego terminarza realizacji działań. Możecie na nie poświęcić tyle czasu, ile potrzebujecie na ich rzeczywiste wdrożenie. Pamiętajcie jednak, że głównym celem jest wspieranie integracji nowoprzybyłych uczniów oraz całej społeczności szkolnej poprzez mentoring, wsparcie i wykorzystanie wszystkich okazji do współpracy.

Tutorzy:

Tutorzy to młodzi ludzie, którzy posiadając określoną wiedzę, umiejętności lub talenty, które mogą być przydatne innym uczniom w procesie nauki i budowania bliskich relacji w społeczności szkolnej, wykorzystują je na korzyść swoich rówieśników, co może im pomóc w integracji i adaptacji w nowym środowisku.

Ważne informacje do przekazania uczestnikom

Zgoda:

W zależności od wieku uczestników i obowiązujących przepisów krajowych, może być konieczne uzyskanie zgody rodziców na udział dzieci w zajęciach. Upewnij się, że formularz zgody (do pobrania tutaj) jest klarowny (bez skomplikowanej terminologii), precyzyjny i szczegółowy. Powinien on wyjaśniać, w jaki sposób młodzi ludzie będą zaangażowani w działania w ramach pilotażu oraz jak dane (np. nagrania rozmów, prace artystyczne czy podcasty) mogą być wykorzystywane w działaniach rozpowszechniających wyniki (np. raporty, prezentacje, wystawy, posty w mediach społecznościowych itp.), a także w jaki sposób projekt będzie realizowany.

Prywatność i anonimowość:

Procesy współtworzenia i współpracy opierają się na zaufaniu. Jeśli planujesz prezentować prace uczniów, omów, gdzie i w jaki sposób będą one rozpowszechniane. Wyjaśnij, że wszelkie odniesienia do ich historii/doświadczeń/danych osobowych pozostaną anonimowe – nikt nie będzie wiedział, że chodzi o nich. W mniejszych grupach klasowych uczniowie zawsze będą mieli wybór, czy podpiszą swoje prace imieniem, czy wolą pozostać anonimowi, np. używając pseudonimu. Pisanie pod pseudonimem może być otwierające, gdyż dzieci mogą poczuć odwagę do dzielenia się swoimi wewnętrznymi przeżyciami i chętniej zagłębiać się w proces twórczy.

Czym jest tutoring?

Tutoring rówieśniczy przynosi społeczności szkolnej ogromne korzyści, ponieważ wspiera integrację i wzmacnia pozytywne doświadczenia akademickie. Program koncentruje się na budowaniu i pielęgnowaniu relacji między rówieśnikami poprzez tutoring – wzajemne wsparcie wiedzą i doświadczeniem. Każdy uczeń, niezależnie od swojej tożsamości społecznej, narodowej czy jakiegokolwiek innej, może zostać tutorem dla swoich kolegów, o ile posiada unikalną wiedzę, doświadczenie, umiejętności lub talenty, które mogą pomóc innym w odnajdywaniu się w społeczności szkolnej. Relacja tutoringowa może powstawać naturalnie w codziennych interakcjach między rówieśnikami, ale może również podlegać zarządzaniu w warunkach projektowych.

Tutorzy jako liderzy rówieśniczy

Relacje rówieśnicze odgrywają istotną rolę we wspieraniu integracji w środowisku szkolnym oraz w osiąganiu dobrych wyników szkolnych. Nasz program opiera się na budowaniu i wspieraniu tutoringu rówieśniczego pomiędzy uczniami. Każdy uczeń może zostać tutorem dla swoich kolegów z klasy, pod warunkiem, że posiada unikalną wiedzę, doświadczenie, umiejętności lub talenty, które mogą być przydatne w procesie integracji społeczności szkolnej.

Relacja tutoringowa może powstawać naturalnie w codziennych relacjach rówieśniczych, ale może również być zarządzana przez doświadczonych nauczycieli. W ramach działań w powtórzonym pilotażu nauczyciele oraz asystenci międzykulturowi byli odpowiedzialni za szkolenie tutorów jako liderów rówieśniczych, działających na rzecz integracji dzieci w szkołach biorących udział w projekcie. Przygotowali i napisali nadto diagnozę potencjału międzykulturowego swoich szkół. Te dokumenty umożliwiły zespołowi badawczemu i autorom lepsze zrozumienie specyficznych potrzeb każdej szkoły oraz odkrycie, jakie umiejętności i talenty dzieci najlepiej pasują do projektów integracyjnych, które zostały zaplanowane i współwytworzone przez uczestników.

Tutorzy zaangażowali również swój czas i wysiłek aby pomóc swoim rówieśnikom we włączeniu wszystkich uczniów z ich klas do przygotowania projektów czy wydarzeń dla całej społeczności szkolnej. Podobnie jak mentorzy w oryginalnym projekcie pilotażowym, tutorzy tworzyli sieć wsparcia emocjonalnego, opartą na zdrowych relacjach i praktykach demokratycznych. Znacząca różnica między tutorami a mentorami polegała na możliwości zamiany ról podczas realizacji działań, w zależności od umiejętności potrzebnych do ich wykonania. Dynamika procesu integracji powoduje, że każdy może zostać tutorem w sprzyjających okolicznościach. Podczas zajęć role uczestników mogą się zmieniać, w zależności od wiedzy i doświadczeń, którymi się dzielą. To sprzyja tworzeniu się środowiska edukacyjnego opartego na współpracy, w którym każdy może uczestniczyć, wносить swój unikalny wkład i rozwijać się.

Podczas naszych inicjatyw na rzecz wskrzeszenia programów tutoringowych w szkołach (spójrz do rozdziału poświęconego wdrażaniu tutoringów) starannie dobraliśmy zespoły tutoringowe, składające się z uczniów z doświadczeniem i bez doświadczenia migracyjnego. Proces rekrutacji przeprowadzili nauczyciele i asystenci międzykulturowi. Sieć, którą zbudowaliśmy podczas realizacji pilotażu *Wspólnie Uczymy Się Naszych Światów*, znacznie ułatwiła zaangażowanie dorosłych i dzieci w ten nowy projekt. Współpraca z już istniejącymi sieciami kontaktów jest zawsze dobrym pomysłem, ponieważ pomaga je rozbudować w dłuższej perspektywie oraz wnosi istotną wartość dodaną do projektu już na samym jego początku.

Jeśli jednak nie masz takich kontaktów, kiedy zaczynasz nowy projekt, pamiętaj o wygospodarowaniu dodatkowego czasu na początku, aby znaleźć potencjalnych partnerów.

Dzięki zdobytym w tutoringach doświadczeniom uczniowie będą mieli możliwość nawiązania potencjalnie trwałych przyjaźni, a jednocześnie podzielić się swoimi doświadczeniami kulturowymi. To zwiększa ich wiedzę i zrozumienie dla różnych kultur, co z kolei ma przełożenie na większy szacunek, empatię i solidarność w społeczności szkolnej. Ponieważ integracja jest procesem dwukierunkowym, inicjatywa ta wspiera różnorodne środowisko szkolne i w tym samym czasie rozwija wspierające się zespoły rówieśnicze o silnych umiejętnościach przywódczych i organizacyjnych.

Ambasadorzy

Relacje tutoringowe, a zwłaszcza te, obejmujące osoby niepełnoletnie wymagają regularnego nadzoru dorosłych. Nauczyciele oraz inni pracownicy szkoły, tacy jak asystenci międzykulturowi, powinni być zaangażowani we wsparcie działań i celów programu tutoringowego, a także rozwiązywać ewentualne problemy. Udział dorosłych jest ważny nie tylko dlatego, że mają oni możliwość pomóc uczniom w sytuacjach, w których tutorzy nie są w stanie tego zrobić, ale także dlatego, że pracownicy szkoły mają naturalny dostęp do wszelkich zasobów społeczności szkolnej i mogą skutecznie zarządzać działaniami angażującymi uczniów, rodziny oraz całą społeczność szkolną.

Wiedza i doświadczenie, jakie pracownicy szkoły zdobyli podczas mapowania potencjału międzykulturowego swoich szkół wyposażyło ich w unikalną możliwość pokierowania uczniami i zaangażowania ich we wspólnie tworzone działania. Te działania miały na celu rozwiązywanie najważniejszych lub najbardziej widocznych problemów w każdej szkole. Chociaż relacje tutoringowe mogą rozwijać się naturalnie, mogą być także zarządzane lub wspierane przez kompetentnych nauczycieli i asystentów międzykulturowych. Umiejętności potrzebne do wspierania tych relacji były rozwijane podczas sesji szkoleniowych prowadzonych przez polski zespół badawczy.

ROZDZIAŁY: przegląd działań

Pod koniec tego rozdziału:

- zrozumiesz cały proces tutoringowy w relacji do poszczególnych aktywności
- posiadasz wiedzę o tym w jaki sposób projekt był ustrukturyzowany oraz jak zorganizowano poszczególne działania

Działania w powtórzonym pilotażu obejmowały różnorodne aktywności, w tym trzy sesje szkoleniowe dla nauczycieli i asystentów międzykulturowych, monitorowanie potencjału międzykulturowego środowiska szkolnego przed rozpoczęciem właściwych działań, pracę z zespołami rówieśniczymi nad projektami integracyjnymi, organizację wydarzeń dla całej społeczności szkolnej oraz stworzenie międzykulturowego słownika integracji na podstawie doświadczeń zdobytych podczas projektu. Wszystkie te działania zostały szczegółowo opisane w poniższej tabeli:

Sesje	Cele	Główne aktywności
Pierwsza sesja szkoleniowa	- zaznajomienie ambasadorów z projektem oraz poznanie ich motywacji i doświadczeń - przyswojenie wiedzy o inkluzywnej i partycypacyjnej edukacji - odkrywanie ról dorosłych w podejściu do edukacji sytuującym dziecko w centrum zainteresowania - zawiązanie współpracy ze społecznością oraz pozyskanie jej wsparcia dla deklarowanych aktywności.	- Działania mające na celu wzajemne poznanie się: - Warsztaty: ruchów ciała, pytań i odpowiedzi (Q&A). - Szkolenie dotyczące współpracy i współtworzenia; budowania zespołu, planowania agendy oraz rozwijania potencjału: samodzielności i adaptacji środowiskowej (resilience). - Szkolenie na temat roli dorosłego w edukacji, której kierunek nadają dzieci. - Szkolenie z zaangażowania społecznego. - Szkolenie dotyczące ewaluacji (pomiaru wyników).

Sesje	Cele	Główne aktywności
Druga sesja szkoleniowa	- Nauka na podstawie doświadczenia - Budowanie wartości dodanej poprzez zdobywanie wiedzy. - Nauka nowych metod nauczania, takich jak zajęcia na świeżym powietrzu, lekcje muzealne, tematyczne projekty zespołowe, myślenie projektowe (design thinking), itp. - Mapowanie doświadczeń w celu uruchomienia bardziej złożonych i angażujących działań współtworzenia.	- Dzielenie się najlepszymi praktykami w moderowanej, aktywnej dyskusji. - Burza mózgów. - Opowiadanie historii. - Warsztat współtworzenia.
Trzecia sesja szkoleniowa	- Poznanie teoretycznych podstaw tutoringu rówieśniczego. - Nauka metod facylitacji w zajęciach tutoringowych, prowadzonych z myślą o dzieciach i przez dzieci. - Zapoznanie się z narzędziami do wdrażania i ewaluacji działań repilotażowych.	- Warsztaty z elementami aktywnego uczenia się (np. indywidualne szybkie odpowiedzi na zadany problem, dyskusje w małych grupach, „spacery edukacyjne”, „stacje dydaktyczne”, „world cafe”, „puzzle”, metoda „pomyśl – porozmawiaj – podziel się”, dyskusje panelowe). - Prezentacja narzędzi przygotowanych na potrzeby działań repilotażowych oraz celów powtórnego pilotażu. - Opracowywanie wstępnych planów działań.
Monitoring międzykulturowego potencjału środowiska szkolnego	- poznanie potencjału społeczności szkolnej i środowiska w odniesieniu do działań integracyjnych. - poznanie obszarów i przestrzeni, w których będą podejmowane działania zespołów tutoringowych.	- analiza szkolnych dokumentów, środowiska, przestrzeni oraz relacji społecznych pod kątem przygotowania szkoły do integracji dzieci z różnorodnym pochodzeniem kulturowym. - Wypełnienie raportu na podstawie dostarczonego kwestionariusza.

Działania tutoringowe z udziałem zespołów tutoringowych	- Wprowadzenie uczniów do nowych modeli uczenia się i wykonywania zadań szkolnych opartych na pracy zespołowej i wzajemnym wsparciu. - Zaangażowanie uczniów w małe projekty integracyjne celem nauki szacunku, tolerancji i umiejętności przywódczych. - Nauka zarządzania wydarzeniami, planowania oraz trening umiejętności organizacyjnych. - Uczulenie uczniów na takie wartości jak różnorodność kulturowa, spójność, integracja i współpraca. - trening kreatywności i współtworzenia jako modelu uczenia się.	- Gry dydaktyczne, szkolenia z tutoring, warsztaty z odgrywania ról. - Lekcje teatralne. - Spacer po mieście śladami miejskich i lokalnych legend. - Wycieczka integracyjna do Luna Parku. - Warsztaty z kolażu zdjęć i tworzenia selfie. - Szkolenie z rozwiązywania problemów. - Targi idei i pomysłów. - Pokazy artystyczne, pokazy taneczne. - Wystawy fotograficzne i artystyczne. - Warsztat integracyjny: "Nasze Pasje, Nasze Marzenia, Nasze Kotwice". - Kluby dyskusyjne. - Sesje Q&A. - Warsztat "Słuchaj/Opisuj/Sprzedaj". - "Tutoring przejmuje klasę" – prowadzenie lekcji o doświadczeniach związanych z integracją. - Warsztat tworzenia filmów edukacyjnych. - Turniej quizów "Kahoot". - Aktywne lekcje na świeżym powietrzu z ćwiczeniami, np. gra w klasy, trening umiejętności "Cola/Fanta/Sprite", Dzień Sportu, zajęcia taneczne i konkursy. - Warsztat "Mój Idealny Świat". - Gra na rzecz integracji: warsztaty z tworzenia kreskówek, warsztat tworzenia plakatu "Nasz Dom". - Warsztat "My i Nasze Hobby". - "Przyjazna Przestrzeń Szkolna" – warsztat projektowania znaków i tablic orientacyjnych. - Warsztaty z druku 3D i robotyki. - Konkurs Czytania i Pisowni. - Warsztaty Informatyczne – niewerbalne narzędzia komunikacji IT. - "Lubię siebie" – warsztat autoprezentacji.
---	---	--

Sesje	Cele	Główne aktywności
Wydarzenia ogólnoszkolne	- integracja całej społeczności szkolnej wokół zagadnień różnorodności kulturowej, współpracy i inkluzji. - Uczenie się przez doświadczenie i zaangażowanie. - integracja poprzez zabawę, aktywne uczenie się i współtworzenie.	- ""Legenda Smoka Wawelskiego" – spektakl teatralny. - Targi Wielkanocne. - Dzień Dziecka. - Dzień Selfie. - Międzynarodowy Dzień Wyszywanki. - Dzień Pszczół. - Dzień Gotowania w Szkole. - Szkolenie z Mistrzami Kickboxingu. - Tydzień Wyszywanki. - Flash mob – Sesja Zdjęciowa w Wyszywankach. - Tydzień Sportu. - Flash mob – Dzień Bez Plecaka. - Dzień Interaktywnych Gier – Druga Strona Monety/Konkurs Opowiadań/Zaufaj Mi/Bezpieczne Lądowanie/Latający Dywan/Poszukiwanie Skarbu. - Drukowanie breloczków z herbem szkoły na drukarce 3D. - Piknik Rodzinny. - Dzień Ziemi. - Dzień Flagi. - Teatr Cieni. - Wystawa Artystyczna i Fotograficzna. - "Ukraińcy Opowiadają o Swojej Szkole" – pokaz filmu wideo w klasach. - Dzień Gier Planszowych w Szkole. - Terapeutyczna Sesja Opowiadania Bajek. - "Wizyta Krasnoluda" – integracyjne wydarzenie z odgrywaniem ról.
Współtworzenie leksykonu integracji	- Przekształcanie nabytych doświadczeń w teoretyczne, użyteczne wskazówki dla innych. - Stworzenie przewodnika dotyczącego relacji międzykulturowych w społeczności szkolnej. - Dostarczenie narzędzia do nauczania/uczenia się dla wszystkich zainteresowanych stron w środowisku szkolnym.	- Współtworzenie leksykonu integracji. - Upowszechnianie leksykonu integracji jako narzędzia do nauczania/uczenia się dla innych zainteresowanych stron.
Ewaluacja wydarzeń	- monitorowanie rezultatów tutoringu rówieśniczego, jego efektywności oraz trwałości rezultatów.	- przekazanie przez nauczycieli i asystentów międzykulturowych raportów - dokumentowanie aktywności i wydarzeń (zdjęcia, filmy, wytworzone materiały, raporty).

JAK ZOSTAĆ AMBASADOREM I ODKRYWAĆ RÓŻNORODNOŚĆ

Pod koniec tego rozdziału:

- zwiększysz świadomość czym jest tutoring i jak można go upowszechniać w pracy z dziećmi.
- uzyskasz wiedzę o znaczeniu tutoringu w procesie integracji i dla pozytywnej zmiany całej społeczności szkolnej.
- nauczysz się, jak pracować, wspierając projekty prowadzone przez dzieci, oparte na ich pomysłach i procesie współtworzenia

Krok 1: jak efektywnie zorganizować tutoring rówieśniczy

Aby skutecznie zaangażować uczestników i przeprowadzić zajęcia, kluczowe jest wcześniejsze zaplanowanie i przygotowanie programu. Wiąże się z tym zrozumienie środowiska, w którym będą się odbywać działania, czy jest to szkoła, organizacja pozarządowa, do młodzieżowy (YMCA), centrum społeczne, czy harcerstwo. Zrozumienie tego kontekstu sprawi, że program będzie dostosowany do specyficznych potrzeb i celów podmiotu, w którym się wydarzy, a także że działania będą realizowane w bezpieczny i adekwatny sposób.

Choć tutoring może w sposób naturalny stać się elementem rozwijania interakcji rówieśniczych między dziećmi zaangażowanymi w różne zajęcia grupowe, jest również postrzegany jako efektywny model nauczania, który wspiera integrację dzieci mających trudności w adaptacji do nowej społeczności szkolnej. W związku z tym proces ten może być nadzorowany i wspierany przez dorosłych, zazwyczaj tych, którzy pracują bezpośrednio z dziećmi w szkołach lub innych organizacjach.

Jeśli zamierzasz zainicjować program tutoringowy lub indywidualne zajęcia, zalecamy współpracę z osobami, z którymi już wcześniej pracowałeś w ramach projektów integracyjnych lub edukacyjnych. Takie podejście pozwoli Ci skorzystać z wiedzy i doświadczenia zdobytego w przeszłych projektach, co może zaoszczędzić czas, który w przeciwnym razie musiałbyś

poświęcić na budowanie sieci kontaktów, ocenę kompetencji i budowanie zaufania przed rozpoczęciem działań tutoringowych.

Jeżeli jednak nawiązujesz współpracę z osobami, z którymi wcześniej nie pracowałeś mogą Ci się przydać poniższe wskazówki.

5. Przygotuj sobie ogólny opis projektu, zawierający jego cele, przedstawienie zaplanowanych działań, opis uczestników oraz ich planowaną ilość, twoje oczekiwania, listę działań i obowiązków, a także elementy współtworzenia;
6. Znajdź jedną lub więcej szkół zainteresowanych współpracą przy wdrażaniu projektu, a także partnerów społecznych, takich jak organizacje pozarządowe, lokalne centra aktywności, domy młodzieżowe, czy drużyny harcerskie;
7. Zawiąż współpracę z wyselekcjonowanymi partnerami planując wspólnie działania, ich harmonogram, liczbę i charakter uczestników, pozostałych interesariuszy, rozpoznając istniejące dobre praktyki oraz wszelkie inne okoliczności, które mogą mieć dla Was znaczenie;
8. Pamiętaj również o etycznym aspekcie projektu: przedyskutuj z partnerami zagadnienia prywatności, etyki, bezpieczeństwa, a także wypracuj formularz świadomej zgody, który będą podpisywać rodzice, a także opiekunowie małoletnich uczestników projektu;
9. Od teraz jesteś gotowy do działania!

Krok 2: Naucz swoich ambasadorów jak pracować w projektach skoncentrowanych na dziecku i prowadzonych przez dzieci

Tutoring to demokratyczny proces, w którym relacje pomiędzy dziećmi odgrywają najważniejszą rolę. Dorośli są odpowiedzialni za zarządzanie i wspieranie tych relacji poprzez udzielanie dzieciom wskazówek, utrzymywanie ich zaangażowania oraz rozwiązywanie ewentualnych problemów wynikających z cech osobowościowych każdego dziecka wybranego do projektu (takich jak nieśmiałość, samotność czy ekstrawertyzm). Aby projekt się powiódł, dorośli uczestnicy pełniący rolę ambasadorów muszą nabyć specyficzne kompetencje oraz zrozumieć naturę i dynamikę procesu tutoringowego. Powinni również nauczyć się, jak pracować w modelu nauczania skoncentrowanym na dziecku i opartym na współtworzeniu, w którym dzieci są liderami w podejmowaniu decyzji.

Podczas naszej współpracy z zespołami nauczycieli i asystentów międzykulturowych z już istniejącej sieci kontaktów i z doświadczeniem realizacji projektów integracyjnych w lokalnych społecznościach, przeprowadziliśmy trzy szkolenia trwające po 180 minut, aby wprowadzić ich w świat tutoringowego rówieśniczego. Ta część szkolenia jest szczególnie istotna, ponieważ w ramach działań powtarzających pilotaż portugalski zdecydowaliśmy, że pary składające się z przynajmniej jednego nauczyciela i jednego asystenta międzykulturowego będą odpowiedzialne za całe zarządzanie tutoringiem, w tym za:

- Uzyskiwanie zgody na realizację projektu od kierownictwa szkoły
- Rekrutację, przygotowanie i wsparcie uczestników

- Mapowanie potrzeb integracyjnych i kierowanie współtworzonymi działaniami w celu zaspokojenia tych potrzeb, podejmowania się wyzwań i likwidowania istniejących luk
- Implementację projektów tutoringowych z małymi zespołami rówieśniczymi
- Wspieranie tutorów w organizacji ogólnoszkolnych wydarzeń mających na celu integrację, świętowanie różnorodności i wzajemne wsparcie.

Aby zapewnić sukces powtórnych działań pilotażowych ambasadorzy muszą dobrze zrozumieć cele i założenia projektu. Umożliwi im to skuteczne przekonywanie dyrektorów szkół do przystąpienia do projektu jako kluczowych interesariuszy oraz zapewnienie jego trwałości poza ramami projektu NEW ABC. Aktywne zaangażowanie kierownictwa szkoły i innych członków tej społeczności jest kluczem do sukcesu programu. Pozwoli to na sprawniejsze zanurzenie się w program i współtworzenie, co pomoże z kolei zaspokoić potrzeby wszystkich dzieci w wielokulturowym środowisku szkolnym.

Aby skutecznie wdrożyć projekt, ambasadorzy muszą rozumieć jego korzyści i komunikować je odpowiednim interesariuszom w potencjalnych instytucjach partnerskich. Dlatego ważne jest, aby podczas pierwszej sesji szkoleniowej dla ambasadorów (par nauczycieli i asystentów międzykulturowych) podkreślić, że program ten może przynieść korzyści w różnych sferach:

- wspierać ich obowiązki w sferze integracji dzieci i młodzieży z różnorodnych środowisk kulturowych.
- pomóc im pokonywać trudności w promowaniu integracji takich dzieci i młodzieży.
- zaangażować wszystkich uczestników w proces współtworzenia i opracowywania rozwiązań dotyczących potrzeb oraz problemów dzieci i młodzieży, uwzględniając ich gotowość i dyspozycyjność.
- budować poczucie przynależności, zaufania, autonomii i wspólnej tożsamości.
- przyczyniać się do poprawy umiejętności i wyników uczniów z specjalnymi potrzebami oraz tych, którzy potrzebują szczególnego wsparcia.
- kształtować umiejętności przywódcze i organizacyjne.
- zmieniać społeczność szkolną i schematy edukacyjne na bardziej inkluzywne, kreatywne i skoncentrowane na dzieciach.
- budować inne partnerstwa z innymi interesariuszami, które mogą być dla nich ważne w przyszłości.

Podczas wstępnego szkolenia powinniście przedstawić ambasadorom ogólne założenia tutoringu rówieśniczego oraz swoje oczekiwania dotyczące działań, które pomogą podnieść poziom spójności w społeczności szkolnej. Ambasadorzy powinni zająć się naborem uczniów do zespołów tutoringowych. Powinni przy tym rozumieć, że rola tutora zależy od okoliczności sytuacyjnych lub podejmowanych wyzwań i może ulegać zmianom lub być wymienna pomiędzy uczestnikami w trakcie działań. Jako facylitatorzy i przewodnicy tego procesu ambasadorzy

muszą aktywnie odkrywać umiejętności, talenty, doświadczenia lub wiedzę, które pozwalają umieścić te lub inne dziecko w roli tutora innych rówieśników. Zwracając uwagę na dynamikę relacji rówieśniczych, ambasadorzy mogą dostrzegać i wykorzystywać wszystkie zasoby, co jest głównym celem ich szkolenia jako świadomych facylitatorów procesu tutoring.

Na pierwszej sesji szkoleniowej ambasadorzy muszą także zrozumieć swoje obowiązki jako dorośli tutorzy. Niniejszy podręcznik nie oferuje uniwersalnego modelu szkolenia, ponieważ istnieją różne ścieżki uczenia się konkretnych umiejętności, które mogą być wybierane przez doświadczonego trenera. Dlatego tylko przykładowo opiszemy nasze podejście do osiągnięcia zamierzonego celu.

Po krótkiej sesji wprowadzającej zapytaliśmy uczestników o powody przystąpienia do programu oraz oczekiwany stopień zaangażowania w jego realizację. Wyjaśniliśmy koncepcję edukacji inkluzywnej i poprosiliśmy ich o zidentyfikowanie wszystkich interesariuszy zaangażowanych w proces integracji szkolnej oraz o zrelacjonowanie postępów tego procesu w ich szkołach. Zostali poproszeni o mówienie językiem korzyści¹ oraz w odniesieniu do różnych ról poszczególnych uczestników edukacji inkluzywnej, takich jak osoby włączające innych, włączane oraz świadkowie tego procesu. Podkreśliliśmy znaczenie widoczności uczestników oraz pozytywnego wzmocnienia jako wymiarów inkluzji, które prowadzą do autonomii. Autonomia jest niezbędna do współpracy i współtworzenia.

Uczestnicy pierwszej sesji szkoleniowej

Na kolejnych warsztatach uczestnicy szkolenia zajęli się pięcioma fundamentalnymi pytaniami dotyczącymi efektywnej edukacji włączającej. Ich pomysły zostały skonfrontowane z wiedzą i doświadczeniem trenera oraz przekształcone w kompetencje niezbędne do wsparcia przyszłego tutora. Oto one:

¹ Język korzyści polega na formułowaniu wiadomości w sposób przyjazny i efektywnym jej przekazywaniu odbiorcy. Wiadomość taka nie powinna być agresywna ani przytłaczająca. Powinna przedstawiać działanie lub usługę w sposób kompleksowy, atrakcyjny i zachęcający. Należy unikać wszelkich negatywnych aspektów oraz zniechęcających komunikatów

- Jak można zidentyfikować trudności, bariery i ryzyka?
- Jaka jest rola dorosłych? - W projektach, w których dzieci przejmują inicjatywę, rola dorosłych polega na zapewnieniu wsparcia, mentoringu i wskazania celu oraz kierunku działań. Muszą również zapewnić poczucie bezpieczeństwa, oferować wsparcie logistyczne, takie jak zapewnienie przestrzeni i uzyskanie pozwoleń oraz zapewnić wsparcie materiałowe i psychiczne. Ponadto powinni obserwować i na bieżąco analizować wyniki projektu. Ważne jest, aby dorośli nie zachęcali nikogo do udziału w projekcie na siłę, lecz przede wszystkim wspierali pomysły i inicjatywy dzieci.
- Jak komunikować wydarzenia społecznościowe?
- Jak ustalić cele projektu? - Tutaj poproszono szkolonych o przeanalizowanie środowiska szkolnego pod względem otwartości na różnorodność, relacji międzykulturowych i rozwiązań służących promowaniu różnorodności (patrz krok 3).
- Jak mierzyć zmiany?

W projektach skoncentrowanych na dzieciach, zwłaszcza gdy chodzi o włączenie najmłodszych uczniów z klas 1-3 w procesy tutoringu, niezwykle ważne jest aby uczestniczyli w nich odpowiedzialni dorośli. W takich przypadkach modelująca rola dorosłego jest niezbędna. Uczestnicy, którzy przyjmują tę rolę powinni priorytetowo uczyć innych na wartości takie jak empatia, koleżeństwo, elastyczność, unikanie dominacji, aktywne słuchanie, otwartość i język inkluzywny.

Podczas drugiej sesji szkoleniowej uczestnicy mieli możliwość zaangażowania się w bardziej praktyczne zajęcia. Sesja skoncentrowała się na ich doświadczeniach i wiedzy dotyczącej procesów integracyjnych, nauczania antydyskryminacyjnego oraz najlepszych praktyk wspierających międzykulturowe środowisko szkolne. Dzięki dzieleniu się doświadczeniami wygenerowano nowe pomysły, a istniejące praktyki zostały wzbogacone, co rozbudowało zasoby i kompetencje uczestników oraz nauczyło ich jak wdrażać procesy współtworzenia i partycypacji.

W trzeciej części szkolenia uczestnicy zostali wprowadzeni w założenia powtórnego pilotażu „Mentoringu dla Lepszej Integracji”, które lokalnie zostało ochrzczone „Tutoringiem dla Pogłębionej Integracji”. W tej części szkolenia poinformowano uczestników o oczekiwaniach lidera projektu w zakresie celów, zadań i rezultatów działań. Ponadto uczestnicy zapoznali się z narzędziami ewaluacyjnymi i sprawozdawczymi, które wspierały projekt. Podczas ostatniej sesji uczestnicy opracowali wstępny plan działań, uzgodnili ramy czasowe, logistykę i liczbę uczestników powtórnego pilotażu. Przedyskutowali również wszystkie inne istotne kwestie.

Uczestnicy wymieniają się swoimi doświadczeniami oraz opisują projekty integracyjne w których brali udział

Warsztaty ruchowe

Krok 3: Pozwól ambasadorom poznać środowisko powtórnych działań pilotażowych

Tutoring rówieśniczy jest kluczowym elementem projektu "Mentoring dla Lepszej Integracji", którego celem jest promowanie różnorodności w społecznościach szkolnych oraz wspieranie uczniów z doświadczeniem migracyjnym w szybkim i skutecznym dostosowywaniu się do nowych środowisk edukacyjnych. Głównym celem projektu jest wykształcenie przyjaznego i inkluzyjnego środowiska dla wszystkich uczniów.

Stąd, kluczową kwestią stało się zebranie jak największej ilości informacji dotyczących przejawów różnorodności środowiska, w którym uczestnicy pracowali. Obejmuje to ustalenie podstawowych danych, to jest ilu nowoprzybyłych, oraz uczących się od dawna dzieci i młodzieży uczęszcza do szkoły, jaki jest ich wiek oraz jakimi językami się posługują. Ważne będzie również ustalenie ilu nauczycieli jest przygotowanych do pracy w środowisku wielokulturowym, czy są w szkole inne osoby przygotowane do integracji, czy statuty szkoły zawierają politykę opartą na różnorodności i równouprawnieniu, jaki jest kontekst społeczno-kulturowy placówki, co znajduje się w jej otoczeniu, co może pomóc w realizacji działań, a także jakie szkoła posiada zasoby, a jakie ograniczenia.

W celu przeanalizowania stanu edukacji włączającej oraz sprzyjającej różnorodności dorośli uczestnicy, którzy przyjęli rolę ambasadorów zostali poproszeni o dokonanie oceny swoich społeczności szkolnych oraz środowiska zewnętrznego pod kątem ich mocnych i słabych stron. Aby zapewnić spójność wyników zasugerowaliśmy użycie kwestionariusza, który pomógł nauczycielom, asystentom międzykulturowym i innym uczestnikom w wykonaniu tego zadania. Treść kwestionariusza można znaleźć w Załączniku 1 do podręcznika.

Zebrane w ten sposób informacje dostarczyły udokumentowanej wiedzy o funkcjonowaniu szkoły, jej społeczności oraz relacjach wewnątrz. To z kolei ujawniło obszary interwencji, w których można wzmocnić i wspierać procesy integracyjne, ale także obnażyły istniejące niedociągnięcia i luki.

Poznanie takich problemów może zmotywować nauczycieli, asystentów międzykulturowych i zespoły tutoringowe do tworzenia projektów i interwencji mających na celu przewyższanie zaobserwowanych przeszkód. Ambasadorzy mogą również zaangażować uczniów w monitorowanie i organizowanie sesji wstępnych przed samym tutoringiem, aby omówić możliwości, wyzwania i strategie wdrażania interwencji. Podczas tych sesji uczniowie mogą dzielić się swoimi doświadczeniami, potrzebami i pomysłami na to, jak przekształcić swoją szkołę w wymarzone środowisko edukacyjne.

Trzeba też pamiętać, iż wybrane projekty i działania powinny być osadzone w namacalnej rzeczywistości i mieć wymiar praktyczny, stąd kluczowe jest zaprojektowanie wydarzeń i projektów, które wpisują się w politykę szkoły, na których realizację placówka posiada zasoby i które można wpisać w jej codzienny harmonogram funkcjonowania. Uwzględnienie możliwości szkoły pozwala zapewnić realność projektu, który może następnie odpowiednimi działaniami wzmocniać zasoby instytucji.

Krok 4: Pozwól ambasadorom stworzyć zespoły tutoringowe

Po zdobyciu wiedzy o środowisku szkolnym, relacjach w tej społeczności oraz oferowanych przez nią możliwościach, można zacząć wybierać uczniów, którzy mogą być zainteresowani uczestnictwem w integracyjnym projekcie tutoringów rówieśniczego. Należy mieć na uwadze, iż podczas wyboru uczniów do zespołów tutoringowych ich narodowość nie powinna stanowić głównego kryterium. Powinno się raczej skupić się na planowaniu działań, które sprzyjają zaspokajaniu potrzeb zidentyfikowanych podczas procesu monitorowania środowiska działań. Możesz zawsze omówić projekt tutoringów rówieśniczych z szerszym gronem uczniów w określonych klasach lub podczas ogólnoszkolnych wydarzeń, aby zebrać opinie dotyczące wyboru uczestników.

Pamiętaj, że tutorem może być osoba posiadająca unikalną wiedzę, umiejętności, doświadczenie lub talenty, które pomagają prowadzić zajęcia i wspierać innych uczniów w aktywnym i rozwijającym ich uczestnictwie. Dodatkowo, dynamika zajęć może naturalnie spowodować zamianę ról między tutorem a podopiecznym. Proces wyboru powinien priorytetowo opierać się na działaniach współtworzących i partycypacyjnych, a także nagradzać zaangażowanie i aktywność konkretnych uczniów.

Gdy już dobrane zostaną pary lub zespoły tutoringowe, należy pamiętać o pewnych aspektach pracy z dziećmi w projektach integracyjnych. Oto kilka przydatnych wskazówek przygotowanych przez naszych portugalskich przyjaciół, które są równie użyteczne w kontekście powtórnego pilotażu:

- Tworząc włączające i przyjazne środowisko upewnij się, iż opinie wszystkich uczestników zostały usłyszane. Dzieci i młodzież wchodząca w nowe środowisko nie tylko ma potrzeby wynikające z wyzwań procesu integracji, ale także posiada umiejętności, bogatą kulturę i pozytywne doświadczenia z krajów i kultur pochodzenia. Ważne jest, abyś docenił te wartości na równi z doświadczeniami dzieci i młodzieży, która stąd pochodzi lub osiedliła się wcześniej, aby wszyscy czuli się wysłuchani, docenieni i zmotywowani. Pamiętaj, że integracja to proces dwukierunkowy, a taka praktyka sprzyja tworzeniu przyjaznej i pozytywnej atmosfery.
- Jasno określ role uczestników i zachęcaj wszystkich do równego uczestnictwa. Powinieneś dbać o to, aby wszyscy mieli równą możliwość uczestnictwa w działaniach, pamiętając, że niektórzy uczniowie mogą być mniej śmiali, podczas gdy inni mogą mieć dominujący styl bycia. Ważne jest, abyś zwracał uwagę na tego rodzaju dynamikę i identyfikował sytuacje, w których podopieczni mogą stać się również tutorami.
- Pamiętaj jak ważne jest zaangażowanie uczestników od samego początku, nigdy nie narzucaj jednak im rozwiązań, zawsze omawiaj z nimi każdy krok projektu i działań oraz zapraszaj do współtworzenia i opracowywania rozwiązań odpowiadających ich potrzebom. Zawsze miej na uwadze, iż ten projekt ma być prowadzony przez dzieci, a Twoją rolą jest wspieranie ich w pomysłach oraz dążeniach.
- Aby program funkcjonował sprawnie i nieprzerwanie, organizuj częste sesje refleksyjne, oparte na pozytywnym dialogu oraz zwrotnej komunikacji na temat podjętych działań. Ponieważ program opiera się na badaniach partycypacyjnych, ważne jest aby oceniać

działania na bieżąco, dokonywać ewentualnych korekt i utrzymywać zaangażowanie wszystkich uczestników. Udział w nim jest jednak dobrowolny, więc jeśli ktoś zechce się wycofać, spróbuj zrozumieć powody tej decyzji i ją zaakceptuj.

- Znajdź odpowiednie miejsce do realizacji takich działań jak sesje szkoleniowe i rozmowy refleksyjne. W przypadku wielu zespołów tutoringowych refleksje pojawiały się w ramach pracy indywidualnej lub zespołowej, najczęściej w czasie pozalekcyjnym, a także podczas podsumowywania i analizowania większych wydarzeń w trakcie specjalnie temu poświęconych godzin lekcyjnych.
- Pamiętaj, aby przeprowadzić rozmowę z nauczycielami, rodzicami i dziećmi przed wdrożeniem komponentu badawczego programu. Pomoże to wypracować wytyczne, które zapewnią, że realizacja programu będzie bezpieczna i etyczna. Istotne, aby dzieci i młodzież jasno rozumiały czego się od nich oczekuje i mogły podjąć niezależną, demokratyczną decyzję na podstawie tej wiedzy. W tym celu ważne jest opracowanie informacji dotyczącej świadomej zgody na uczestnictwo oraz poruszenie kwestii prywatności i bezpieczeństwa.

Zespoły tutoringowe w jednej ze szkół

- **Świadoma zgoda:** przed rozpoczęciem jakiegokolwiek działalności badawczej powinieneś opracować dokument dotyczący świadomej zgody na udział, którą powinni podpisać wszyscy zaangażowani. Jeśli pracujesz z osobami nieletnimi, należy uzyskać zgodę ich rodziców lub opiekunów na uczestnictwo w programie. Dokument świadomej zgody na udział powinien być napisany prostym językiem, możliwie szczegółowo opisując działania w programie, reguły zaangażowania uczestników oraz zarządzanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie ich danych (np. zdjęć, nagrań wideo, audio, raportów pisemnych itp.). W Polsce wydarzenia organizowane pod patronatem szkół zazwyczaj nie wymagają specjalnych zgód na zbieranie i przetwarzanie danych, ponieważ bycie częścią społeczności szkolnej wiąże się z dorozumianą zgodą na rozpowszechnianie danych z projektów prowadzonych i dokumentowanych przez szkolny personel. Nasi uczniowie zostali niemniej poinformowani o celach projektu oraz planach jego upowszechniania.
- **Prywatność:** ważne jest, aby omówić z uczestnikami, co będzie przedmiotem badania, w jaki sposób i w jakim celu zostaną wykorzystane zebrane dane. Powinieneś wyjaśnić, że ich prywatność i anonimowość będą zawsze chronione, a ich imię czy tożsamość nigdy nie zostaną ujawnione – chyba że sami o to poproszą, za zgodą rodziców/opiekunów. Wyjaśnij również, że ich dane będą zanonimizowane i zakodowane przed ich przetwarzaniem i rozpowszechnianiem.
- **Bezpieczeństwo:** ponieważ program dotyczy udostępniania informacji osobistych oraz obejmuje potencjalnie wrażliwe grupy, kluczowe jest stworzenie bezpiecznego środowiska, w którym dzieci i młodzież będą czuły wsparcie organizatorów. Upewnij się,

że potrafisz zapobiec wszelkim ryzykom oraz potencjalnym szkodom wynikającym podejmowanych działań, w tym sesji szkoleniowych i rozmów refleksyjnych.

- Po przejściu przez wyżej wskazane kroki, jesteś gotowy do rozpoczęcia wdrażania programu. Zapoznaj się z kolejnymi rozdziałami, aby dowiedzieć się, jak działa nowa, polska wersja „*Mentoringu dla lepszej integracji*” i zainspirować się niektórymi z opracowanych przez nas działań! It is crucial to have a discussion with teachers, parents, and children before implementing the research component of the program. This will help in establishing guidelines that ensure the implementation is safe and ethical. It is important to make sure that children and young people are aware of what is expected of them and can make their decisions based on this knowledge. To achieve this, an informed consent form should be developed, and privacy and safety concerns should be discussed.

Medale dla zespołów tutoringowych

WDRAŻANIE PROJEKTÓW TUTORINGOWYCH PROMUJĄCYCH INTEGRACJĘ

ROZDZIAŁ 1: praca z zespołami tutoringowymi

Pod koniec tego rozdziału:

- zrozumiesz na czym polega proces tutoringów rówieśniczych i nauczysz się go efektywnie wspierać
- poznasz przykłady działań zespołów tutoringowych
- zobaczysz jakie niesamowite osiągnięcia były efektem podejmowanych działań

W tej części szczegółowo dowiesz się jak budować tutoring, który wspiera integrację wszystkich uczniów w społeczności oraz tworzy środowisko sprzyjające różnorodności w szkole. Opiszemy jednak tylko wybrane działania, które zrealizowaliśmy w szkołach w Polsce albowiem zespoły tutoringowe przygotowały i wdrożyły ponad sto różnych aktywności, więc nie jest możliwe opisanie ich wszystkich. Wybraliśmy te działania, które uznaliśmy za najbardziej użyteczne, ujawniające potencjał do tworzenia dobrych praktyk, wzbudzające wysoki poziom zainteresowania, stanowiące spore wyzwanie dla uczestników, mające transformacyjny wpływ na społeczność szkolną oraz te, w których doszło do określonych przełomów. Dodatkowo nakreślimy kilka ogólnych wskazówek dotyczących procesu organizacji i prowadzenia zajęć. Dowiesz się również, jak poszczególne projekty wzbogacały całą społeczność szkolną, oraz w jaki sposób małe projekty mogą zmienić całą szkołę, budować wspólne dobro oraz jakie wielkie rzeczy mogą być następstwem drobnych pomysłów i inspiracji.

Nauczyciele i asystenci międzykulturowi mieli dużą swobodę w planowaniu, współtworzeniu i realizacji niektórych działań opartych na tutoringu rówieśniczym. Jedynym wymaganiem, które przez nimi postawiliśmy, było przeprowadzenie co najmniej trzech spotkań z zespołami tutoringowymi w celu przygotowania małego projektu opartego na tej metodzie pracy oraz zorganizowanie ogólnoszkolnego wydarzenia, którego inspiratorami i liderami byłby zespoły tutoringowe. Wszystkie projekty wykluwały się podczas prowadzonych przez dzieci sesji współtworzenia, przy aktywnym wsparciu asystentów międzykulturowych współpracujących z nauczycielami. Prezentowane projekty są wyrazem potrzeb, pragnień i pomysłów ich

32

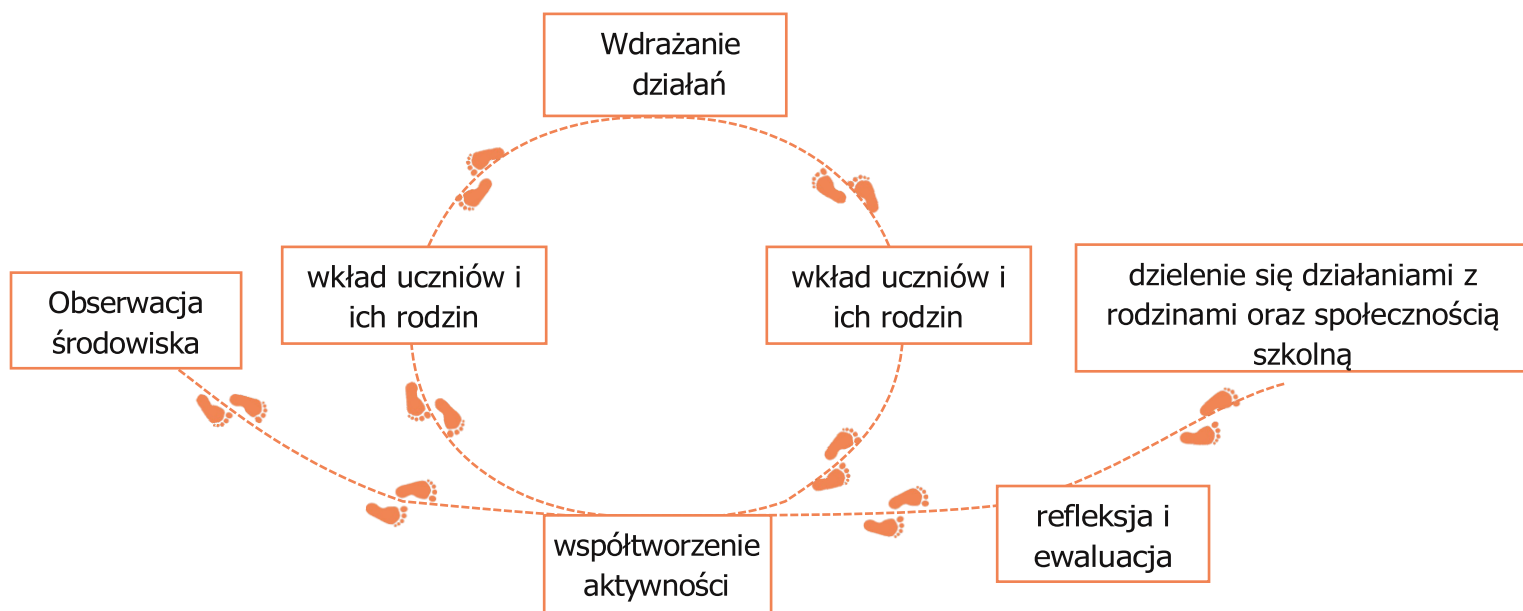

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

dziecięcych uczestników. Jako przyszła osoba wspierająca takie procesy, musisz nauczyć się nawigować działania uczniów, odkrywając ich umiejętności, aby osiągnąć uzgodnione cele. Wykorzystaj wszystkie posiadane zasoby, czas oraz zaangażowanie współpracowników, aby odpowiedzieć na zdefiniowane wcześniej potrzeby i pomysły. Jeśli powodzenie projektu wydaje ci się niepewne zainicjuj dialog z pomysłodawcami, bez dominacji, a raczej proponując różne opcje i szukając nowych pomysłów. Zawsze stawiaj na otwarte i szczere dyskusje.

Oto kilka wskazówek dotyczących wspierania zespołów tutoringowych:

Krok 1 -Zorganizuj spotkanie ze swoją klasą, podczas którego opowiesz o projekcie i jego celach. Pozwól uczniom zadawać pytania i wyrażać swoje zainteresowanie. Aby zachęcić uczniów, możesz wspomnieć o korzyściach płynących z udziału w projekcie, takich jak:

- zdobywanie nowych umiejętności oraz stawanie się liderem i wzorem dla innych dzieci potrzebujących wsparcia.
- pozyskiwanie wiedzy o tutoringach i innych kreatywnych metodach uczenia się.
- zawieranie nowych przyjaźni i poznawanie nowych kultur oraz poszerzanie wiedzy o świecie.
- świętowanie wielokulturowości i różnorodności w szkole.

Ważne jest, aby stworzyć atmosferę, w której uczniowie czują się komfortowo i zadając pytania uzyskują odpowiedzi zachęcające ich do udziału w programie. Jednym ze sposobów osiągnięcia tego celu jest wprowadzenie ćwiczeń przełamujących lody, które pozwolą Tobie i uczniom lepiej się wzajemnie poznać. Budowanie relacji opartej na zaufaniu jest niezwykle istotne, ponieważ kolejne fazy programu będą wymagały dzielenia się osobistymi

doświadczeniami. Dlatego ten etap powinien być skrupulatnie wdrożony, aby zapewnić sprzyjające środowisko do nauki.

Jedna z naszych drużyn wykorzystała do tego ćwiczenie „Słuchaj/Opisuj/Sprzedaj”. Ćwiczenie polegało na indywidualnym opowiadaniu historii pomiędzy uczniami, z jednym uczniem słuchającym historii swojego partnera, a następnie powtarzającym najważniejsze informacje przed większą grupą. To ćwiczenie pomaga rozwijać umiejętności aktywnego słuchania i publicznego przemawiania, a także wzmacnia relacje między uczestnikami.

Jeśli uważasz to za konieczne możesz zaplanować więcej niż jedno spotkanie wprowadzające z uczniami, aby wzmocnić relacje między wami wszystkimi i stworzyć bardziej odprężającą atmosferę. Gdy poczujesz, że są gotowi możesz przejść do kolejnych etapów programu.

Przykłady, które przedstawimy, pokażą, jak zespoły tutoringowe działały w polskich szkołach oraz jakie były efekty ich działań.

Pierwszy projekt tutoringowy: Od robotyki i druku 3D do nowego wizerunku szkoły

Ten mały projekt tutoringowy dowiódł jak pierwotny pomysł włączenia w działania i wsparcie jednego ucznia potrafił rozwinąć się w duży, ogólnoszkolny projekt, który wywarł wpływ na wszystkich uczniów w społeczności.

Instrukcja

Krok 1. Na podstawie oceny osobistych zainteresowań i hobby uczniów, które miało miejsce podczas pierwszego spotkania wprowadzającego została dobrana para tutoringowa. Okazało się, że jeden z ukraińskich uczniów mówiący słabo po polsku był bardzo zainteresowany nowymi technologiami, ale nie miał dotąd możliwości ich praktycznego wykorzystania. Został więc sparowany z polskim uczniem posiadającym umiejętności inżynierskie, który prowadził dodatkowo zespół technologiczny w klasie.

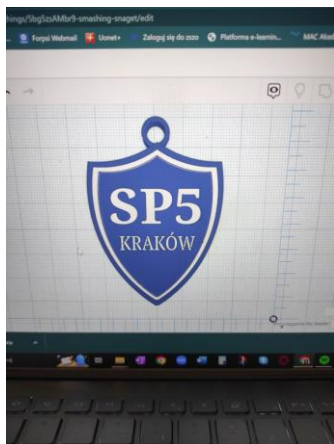

*wydrukowana w 3D
nagroda sowy za
najlepszą frekwencję*

Krok 2. Zaproponowano, aby ukraiński uczeń dołączył do grupy technologicznej i rozwijał swoje zainteresowania pod opieką jej lidera. Wszystkie strony zaakceptowały tę propozycję.

Krok 3. Zespół technologiczny spotykał się dwa razy w tygodniu przez 90 minut. Podczas tych spotkań jego członkowie pracowali nad technologią druku 3D. Tworzyli projekty i uczyli się obsługi urządzeń. Pracowali również nad pomysłami na rozwój robotyki.

zaprojektowana tarcza szkolna oraz wydrukowane w 3D breloki

Kilka refleksji

Ukraiński uczeń bezproblemowo zintegrował się z grupą, w której przeważali polscy uczniowie, a jego rozwój językowy przerósł oczekiwania. Udział w zajęciach technologicznych pomógł mu odkryć swoje talenty inżynierskie i stać się dzięki temu jednym z liderów grupy. Jego wyniki w nauce znacznie się poprawiły, a wśród polskich uczniów znalazł także najbliższych przyjaciół. Dodatkowo przejął rolę tutora dla innych ukraińskich uczniów zainteresowanych technologią.

W ramach projektu tutoringowego grupa chłopców wpadła na pomysł zaprojektowania breloka z herbem swojej szkoły. Następnie zaprezentowali swój pomysł na Radzie Szkoły, która przyjęła go z entuzjazmem. Rada Rodziców postanowiła wesprzeć projekt, przekazując fundusze, co pozwoliło na wydrukowanie breloków w technologii 3D i rozdanie ich każdemu uczniowi podczas uroczystości zakończenia roku szkolnego.

Opisywany projekt jest przykładem, jak małe inicjatywy mogą przerodzić się w coś, co angażuje całą społeczność szkolną, wzmacniając poczucie wspólnoty i promując współpracę w duchu różnorodności kulturowej.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Drugi projekt tutoringowy: Wspólne zainteresowanie i dążenia

Projekt miał na celu poznanie zainteresowań dzieci, zachęcenie ich do działań zespołowych oraz planowania działań, które ulepszają środowisko szkolne i przynoszą korzyści całej społeczności. Był skierowany do młodszych dzieci w wieku 7-10 lat (klasy 1-3).

Instrukcja:

Krok 1: Porozmawiaj z dziećmi o idei współpracy i wzajemnego wsparcia. Wyjaśnij im różnice kulturowe wynikające z różnego pochodzenia. Wy tłumacz, że ludzie uczą się świata za pośrednictwem języka, którym się posługują. Kiedy przyjeżdżają do kraju, w którym obowiązuje inny język mogą napotykać trudności w nauce, z którą inne dzieci, urodzone w tym kraju nie mają problemów. Poproś starsze dzieci, aby opiekowały się młodszymi i pomagały im w wykonywaniu szkolnych zadań.

Krok 2: Pozwól dzieciom lepiej się poznać, realizując wspólne zadania i spędzając razem czas po lekcjach – np. bawiąc się w świetlicy, spacerując lub biorąc udział w zabawach na świeżym powietrzu.

Krok 3: Poproś dzieci, aby wymyśliły wspólny projekt, nad którym będą pracować. Pozwól im wybrać temat projektu. W naszym przypadku dzieci zdecydowały się przygotować wystawę artystyczną o swoich zainteresowaniach. Postanowiły zrobić plakaty pokazujące ich pasje i hobby. Dzieci pracowały nad plakatami w parach tutoringowych, wspierając się nawzajem. Zapewniliśmy im narzędzia i materiały potrzebne do ich stworzenia.

Krok 4: Zorganizuj spotkanie z dziećmi i zapytaj je, jakie zmiany w szkolnych przestrzeniach pomogłyby dzieciom z innych krajów czuć się bardziej komfortowo. Po zebraniu pomysłów, pozwól dzieciom wybrać wspólny projekt do realizacji. W naszym przypadku dzieci postanowiły zaprojektować i wydrukować tabliczki orientacyjne, które zostały umieszczone w przestrzeni szkolnej. Zapewniliśmy dzieciom niezbędne narzędzia i materiały do realizacji tego zamierzenia. Na koniec zorganizowaliśmy wspólne wydarzenie, na którym zaprezentowaliśmy wykonane prace i publicznie umieściliśmy tabliczki orientacyjne, w odpowiednich miejscach w szkole.

Projekt nie tylko promował współpracę i integrację między dziećmi, ale także przyczynił się do poprawy środowiska szkolnego, tworząc przestrzeń bardziej przyjazną dla uczniów z różnych środowisk kulturowych.

Dzieci podczas warsztatu projektowania

Uczennica prezentująca nowe wielojęzyczne

Para dzieci w trakcie zajęć tutoringowych

Kilka refleksji

Współpraca przy projektach społecznościowych promuje harmonię oraz wzmacnia więzi pomiędzy młodymi ludźmi. Wspólna praca, oparta na wzajemnej pomocy prowadzi do lepszych wyników szkolnych całej grupy. Udział w programie, który prezentuje zainteresowania i pasje dzieci, promuje równość, a wyniki podjętych działań pokazały, że uczestnicy mimo różnic kulturowych dzielą wspólne zainteresowania, które mogą je jednoczyć i pomóc w pokonywaniu przeszkód.

Dzięki zaangażowaniu ambasadorów, w projekt włączono również rodziców i dalszych członków rodzin uczestników. Zostali oni poproszeni o wybór i przesłanie zdjęć swoich dzieci, na których przedstawiają one swoje pasje i zainteresowania. Włączenie rodziców do projektu zwiększyło poczucie wspólnoty i zaangażowania całych rodzin w działania na rzecz integracji szkolnej.

Trzeci projekt tutoringowy: Od zrozumienia sztuki do form jej ekspresji

W projekcie wzięły udział dzieci w wieku 11-12 lat, które pochodziły z różnych środowisk kulturowych. Został on pomyślany tak, aby objąć działania artystyczne i sportowe, wykorzystujące uniwersalny, niewerbalny język do pokonywania barier komunikacyjnych. Projekt promował ponadto wielojęzyczność jako cenną umiejętność i talent. Ambasadorzy wstępnie naszkicowali ramy projektu, a dzieci współtworzyły go poprzez aktywny udział, przez co działania zostały tak zmodyfikowane, aby sprostać ich specyficznym potrzebom i pragnieniom.

Instrukcje:

Krok 1. Zaproponuj dzieciom projekcję filmu animowanego. W naszym przypadku pokazaliśmy dzieciom krótkometrażową animację nagrodzoną w 2022 roku Oscarem („Chłopiec, kret, lis i koń”), w oryginalnej wersji językowej z ukraińskimi napisami. Równocześnie nauczyciel czytał dialogi po polsku z książki o tym samym tytule.

Po projekcji pozwól dzieciom dzielić się swoimi przemyśleniami o filmie i jego bohaterach. Poproś dzieci, aby wybrały tego, z którym się utożsamiają i uzasadniły ten wybór. Porozmawiaj o konsekwencjach tego wyboru (osobowość, postawy, zachowania, problemy).

Oglądanie animacji

W naszym przypadku dzieci mówiły dużo o tym, jak uspokoić lęki niektórych zwierząt, a także o tym, że pomimo różnic wszystkie „osoby” są wyjątkowe i mają umiejętności, które mogą być przydatne innym.

*Przestrzeń domowa zasiedlona
zwierzętami*

Krok 2. Zorganizuj wspólny projekt wokół ważnych dla dzieci spraw. W naszym przypadku dzieci wybrały temat domu. W czasie zajęć pojawiły się jednak specyficzne potrzeby, które zmieniły ich harmonogram. Hiszpański uczestnik projektu podczas poprzedniego spotkania zapytał, czy może podzielić się książką o emocjach i przyniósł tę książkę na zajęcia, więc rozpoczęły się one od eksploracji tej książki. Później, podczas omawiania koncepcji „domu” ważne jest, aby zastanowić się jak go definiujemy. Aby pomóc dzieciom w eksploracji tego pojęcia można poprosić je o podanie zarówno ogólnych jak i drobiazgowych definicji domu. Można pokazać dzieciom obrazy różnych ekosystemów takich jak łąka, las, góry, jezioro lub morze i poprosić je, aby wybrały miejsca, które najbardziej

kojarzą im się z domem i uzasadniły swój wybór. Następnie nauczyciel może poprosić uczestników, aby wyobrazili sobie, że zasiedlają wybrany ekosystem wybranymi przez siebie zwierzętami oraz opisały dlaczego te konkretne zwierzęta miałyby tam egzystować. Po tym ćwiczeniu można poprosić dzieci, aby popracowały w grupach wymyślając swój wspólny wymarzony świat i odzwierciedliły go za pomocą wyklejanych wycinanek z gazet i magazynów.

Krok 3. Zorganizuj wydarzenie plenerowe oparte na zręcznościowych grach i zabawach. Ustal uczestnikom cele i zachęć do osiągania ich poprzez współpracę. Zorganizuj spotkanie refleksyjne, na którym dzieci będą mogły podzielić się swoimi emocjami i doświadczeniami związanymi z trudnymi dla nich przeżyciami. Poproś je, aby szukały pozytywnych rozwiązań negatywnych doświadczeń z przeszłości. My wykorzystaliśmy do tego grę o nazwie „Druga strona monety”, która zachęcała dzieci do pozytywnego myślenia. Dzieci zostały podzielone na pary i na zmianę opowiadały sobie o jakimś nieprzyjemnym lub zawstydzającym wydarzeniu z przeszłości. Druga osoba słuchała tej historii, a następnie pokazywała, jak można przekształcić to negatywne doświadczenie w coś pozytywnego.

Wybierz też takie gry i zabawy, które wymagają zaufania, pracy zespołowej, kreatywnego myślenia i wspólnego wysiłku, aby ukończyć wyniki z nich zadania. W naszym przypadku poprosiliśmy dzieci o zbudowanie bezpiecznego opakowania, które ochroni jajko zrzucone z dachu przed rozbiciem. Podzieliliśmy dzieci na dwie drużyny i każdej z nich daliśmy surowe jajko oraz materiały pochodzące z recyklingu. Celem gry było zbudowanie takiej struktury ochronnej wokół jajka, aby nie rozbiło się po rzuceniu z piętra na bruk. Daliśmy dzieciom 15 minut na zabezpieczenie jajka, a następnie poinstruowaliśmy drużyny, aby rzuciły swoje konstrukcje z pierwszego piętra na ziemię. Drużyna, której jajko przetrwało, wygrała. Jedno jajko przetrwało, podczas gdy drugie pękło, nie mniej uczestnicy podeszli do zadania z humorem i nadal chcieli bawić się razem.

Praca nad wymarzonym miejscem zamieszkania

Kilka refleksji

Warsztaty nad wymarzonym miejscem zamieszkania pobudziły wyobraźnię dzieci w sposób całkowicie nieoczekiwany. Dzieci włączyły do wyobrazonego środowiska elementy, które reprezentowały wszelkiego rodzaju definicje domostwa, w tym przedmioty codziennego użytku, zwierzęta, osoby, jedzenie, ludzi wykonujących różne zawody, krajobrazy itp. Warsztaty ujawniły również przejawy wzajemnego wsparcia, opiekuńczości oraz empatii uczestników, którzy zdecydowali się uwzględnić w przestrzeni chłopca na wózku inwalidzkim oraz wykluczyć obrazy wojny i przemocy. Dynamika zadania uwidoczniła również naturalną zamianę ról pomiędzy tutorami i podopiecznymi.

Dzieci zastanawiające się nad znaczeniem przyjaźni

Dzieci projektujące przestrzeń domową

Budowanie konstrukcji zabezpieczającej jajko przed uszkodzeniem w grze o przetrwanie jajek

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

Podsumowanie

Nauczyciele i asystenci międzykulturowi przeprowadzili dziesiątki działań tutoringowych, co odzwierciedla tabela umieszczona na początku tego rozdziału. Wszystkie opierały się na metodologii PAR (Participatory Action Research) oraz współtworzenia, będąc wynikiem kreatywności i demokratycznych wyborów dzieci zaangażowanych w projekt. Nauczyciele i asystenci ograniczyli się do wsparcia działań dzieci, a dzięki zebrany doświadczeniom dalej angażują się w nauczanie z wykorzystaniem metod tutoringu rówieśniczego już poza ramami projektu NEW ABC.

Powtórne działanie pilotażowe w projekcie Mentoring dla Lepszej Integracji odniosło sukces, a dzieci nabyły dodatkowych umiejętności, rozwinęły swoje talenty, odkryły nowe zainteresowania i nawiązały nowe przyjaźnie. W trakcie realizacji działań repilotażowych nie było niepowodzeń, a działania zespołów tutoringowych doprowadziły do transformacji całych społeczności szkolnych.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

ROZDZIAŁ 2: organizacja ogólnoszkolnych wydarzeń integracyjnych

Po przeczytaniu tego rozdziału:

- nauczysz się, jak wykorzystywać entuzjazm i zaangażowanie zespołów tutoringowych do planowania, organizowania i realizacji dużych wydarzeń dla całej społeczności szkolnej
- zdobędziesz wiedzę o budowaniu sojuszy, pozyskiwaniu wsparcia od różnych interesariuszy i zdobywaniu zasobów, aby rozwijać swoją szkolną społeczność
- zrozumiesz, jak istotne są wydarzenia integracyjne dla utrzymania spójności oraz budowania różnorodnego i tolerancyjnego środowiska w szkole dla wspólnych korzyści.
- zrozumiesz jak lepiej działać na rzecz różnorodności i wielokulturowości w Twojej szkole.
- zdobędziesz wiedzę jak angażować w działania szerszą społeczność, w tym rodziny.
- rozwiniesz u uczniów takie wartości jak empatia, ciekawość, szacunek i tolerancja.
- wzmocnisz zasób wiedzy kulturowej uczniów.

Program opiera się na wspieraniu wymiany doświadczeń i wiedzy kulturowej, różnorodności oraz przekazywaniu zdobytej wiedzy szerszej społeczności szkolnej, rodzicom i pozostałym interesariuszom. Aby osiągnąć ten cel szkoła, wraz z uczestnikami powinna zorganizować wydarzenia, które zachęcają do dialogu międzykulturowego wszystkich uczniów, personel oraz wszystkich innych członków społeczności szkolnej. Działania można dostosować do odbiorców, ale dla jasności pokazujemy przykłady jakie działania wdrożyliśmy, aby osiągnąć nasze cele.

Wydarzenia powinny zostać omówione, zaplanowane, a następnie przygotowywane z wykorzystaniem doświadczeń oraz rezultatów projektów prowadzonych przez zespoły tutoringowe. Dla przykładu, uczniowie ze wspomnianej wyżej grupy technologicznej zaproponowali dla innych uczniów produkcję gadżetów związanych ze szkołą takich jak breloczki. Więcej przykładów takich działań zostanie opisanych właśnie w tym rozdziale.

Te przykłady pokażą, że w niewielkich projektach tutoringowych tkwi potencjał, umożliwiający przekształcenie ich w znacznie większe wydarzenia, dzięki pozyskaniu zaangażowania innych uczestników. Owo zaangażowanie jest zazwyczaj wynikiem wcześniejszego wysiłku, który został wysoko oceniony, jako przełomowy dla całej społeczności szkolnej.

Pierwsze wydarzenie: Przedstawienie teatralne

Przedstawienie zostało wpisane do kalendarza wydarzeń szkolnych jako część oficjalnego Dnia Sztuk Pięknych, a przygotowania do niego rozpoczęły się na kilka tygodni przed zaplanowanym dniem występu, co miało zacieśnić więzi pomiędzy polskimi dziećmi oraz migrantami. Dzieci zostały zaproszone do wspólnych prób, a ponieważ te z doświadczeniem migracji pochodziły z oddziałów przygotowawczych to wspólne próby pozwoliły im na lepszą integrację z polskimi rówieśnikami i przekroczenie bariery separacji wynikającej dotąd z nauki w specjalnej, obcojęzycznej klasie. Dzieci zdecydowały się na wystawienie adaptacji legendy o Smoku Wawelskim, a polskie dzieci wprowadzały swoich nowych przyjaciół w tę legendę, pomagając im w nauce tekstu, meandrach wymowy i śpiewu w języku

*Zaproszenie na przedstawienie
Legenda o smoku wawelskim*

*Przedstawienie Legenda o
smoku wawelskim*

polskim. Jeden z tutorów wpadł na pomysł nagrywania trudnych słów dla swoich ukraińskich podopiecznych i przysyłał im te nagrania za pomocą smartfonowych komunikatorów. Wszystkie dzieci, wraz ze swoimi rodzinami zaangażowały się w budowanie scenografii. Wielu rodziców było także zaskoczonych tym, jak mieszkańcy miasta ubierali się w dawnych czasach, co skłoniło polskie dzieci do przygotowania prezentacji takich strojów. Jedna z ukraińskich mam, która była na co dzień krawcową obiecała przygotować w oparciu o te projekty kostiumy na występ. Opisane wyżej działania stanowią przykład jak rosnące zaangażowanie w projekt coraz większej liczby osób może przynieść znacznie wyższą wartość dodaną, niż pierwotnie oczekiwano. W wyniku rosnącego zainteresowania przedstawieniem w jego organizację zaangażowała się niemal cała społeczność szkolna. Wszyscy oglądali również sam występ, co stanowiło niemałe wyzwanie logistyczne, gdyż dotychczasowe wydarzenia szkolne nigdy nie gromadziły takich tłumów.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Przedstawienie Legenda o smoku wawelskim

Drugie wydarzenie: piknik rodzinny "Razem jesteśmy silniejsi"

Pomysł zorganizowania pikniku powstał z inicjatywy dwóch zespołów tutoringowych, w tym chłopców z grupy technologicznej. Na piknik zaproszono wszystkich uczniów, a także chętnych

rodziców, nauczycieli, asystentów międzykulturowych i innych pracowników szkoły. Zespoły tutoringowe zasugerowały, aby każda klasa w szkole wylosowała jeden z dziesięciu krajów (Ukraina, Niemcy, Turcja, USA, Hiszpania, Meksyk, Włochy, Chiny, Francja i Grecja). Rodzice dzieci z tych klas, uczniów w wieku 7-9 oraz 10-14 lat, przygotowali przekąski reprezentujące wylosowany kraj. Okazało się, iż jest to doskonały sposób na zaangażowanie całych rodzin w projekt

integracyjny. Ilość przygotowanego jedzenia przekroczyła nasze oczekiwania. Dzieci z klas I-III przygotowały również w formacie A3 flagi różnych krajów, które użyły do dekoracji, podczas gdy uczniowie starszych klas przygotowali tematyczne plakaty prezentujące podobne wyrażenia, ciekawostki, oraz infografiki o tym, co zawdzięczamy danemu krajowi, itd. Najciekawsze plakaty zostały nagrodzone. Rodzice również zaangażowali się w dekorację tworząc ogromne tekturowe kaktusy, przynosząc kadzidełka, bukiety kwiatów, itp. Wszyscy uczestnicy pikniku przyszli w strojach nawiązujących do kultury i mody innych krajów. Były całe klasy ubrane w sombrero lub kostiumy flamenco. Całemu wydarzeniu towarzyszyła muzyka przygotowana przez wspomnianą grupę technologiczną.

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

Dzieci mogły również skorzystać z:

- malowania twarzy (przeprowadzonego przez studentów Akademii Sztuk Pięknych),
- nauki wyplotów,
- gier sportowcy,
- tańca z profesjonalnym instruktorem.

Wszystkie niezbędne materiały (farby do twarzy, peruki, gumki do włosów, gadżety na nagrody itp.) były finansowane przez rodziców oraz samorząd uczniowski, który dla podkreślenia lokalnego, polskiego kolorytu zakupił dla wszystkich uczniów krakowskiego obwarzanka. o face painting(supported by students of the Academy of Fine Arts),

Kilka refleksji

Idea pikniku miała na początku cechy eksperymentu, gdyż znaczna część jego organizacji spoczywała na rodzicach uczniów. Nauczyciele podchodzili do wydarzenia sceptycznie, a niektórzy wyrażali wręcz sprzeciw spodziewając się, iż rodzice nie wezmą udziału w tym wydarzeniu. Na szczęście obawy okazały się płonne, a całe wydarzenie było ogromnym sukcesem. Zaangażowanie rodziców przekroczyło oczekiwania i udowodniło, że ich udział ma ogromne znaczenie dla efektywnej integracji i kształtowania relacji w społeczności szkolnej. Poziom tego zaangażowania wpłynął również na innych pracowników szkoły, którzy chętniej uczestniczyli w wydarzeniu i wykorzystali swoje umiejętności do wzbogacenia programu pikniku.

W rezultacie cała społeczność szkolna zdecydowała, że piknik integracyjny stanie się stałym elementem kalendarza szkolnego. Rodzice byli zachwyceni ideą wielokulturowości i chętnie dzielili się swoimi pomysłami oraz wspomnieniami z przeszłych podróży. W przyszłości organizatorzy planują zarezerwować na to wydarzenie jeden z dni wolnych od zajęć i połączyć go z festiwalem kreatywności szkolnej. Festiwal stał się też przełomowym momentem w relacjach między szkołą a rodzicami. Przed tym wydarzeniem rodzice nie byli zbyt zainteresowani życiem szkoły, która w dodatku była krytykowana za szereg podejmowanych inicjatyw.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Warto też zaznaczyć, że w pikniku aktywnie uczestniczyli również rodzice i dziadkowie uczniów migrantów (amerykańskiego, białoruskiego, ukraińskiego, nepalskiego i hiszpańskiego środowiska).

Podczas pikniku rodzice z dziećmi wymyślali dodatkowe atrakcje, takie jak tematyczne quizy czy zagadki premiowane fantami lub jedzeniem. Włoscy rodzice przynieśli nawet ogrodowy piec do pizzy, gdzie każde dziecko mogło zrobić swoją mini pizzę. Rodzice z Indii zorganizowali stoisko malowania henną, a rodzice z Chin uczyli, jak używać pałeczek do jedzenia potraw.

Trzecie wydarzenie: Szkolne dni tematyczne

Wydarzenia opisane w tej części miały cykliczny charakter i zostały przygotowane przez najbardziej aktywne zespoły tutoringowe, które zrealizowały ponad 30 małych projektów i działań zespołowych. Dzięki takiemu zaangażowaniu zespoły zdobyły szacunek społeczności szkolnej i pozyskały znacznie większe zasoby na realizację swoich pomysłów oraz profesjonalną dokumentację swoich działań. Wszystkie wydarzenia ogólnoszkolne miały zatem profesjonalną oprawę audiowizualną i fotograficzną, stworzoną wspólnie z dziećmi, które brały w nich udział.

Opisane poniżej dni tematyczne zostały zaplanowane, przygotowane i zorganizowane przez zespoły tutoringowe przy wsparciu nauczycieli, asystentów międzykulturowych, dyrekcji szkoły oraz rodzin uczniów.

>> Dzień Ukraińskiej Wyszywanki

Uczniowie z trzech grup tutoringowych, pracujących pod opieką jednej z ambasadorskich par, przy ich wsparciu i opiece, zorganizowali duże wydarzenie szkolne z okazji Światowego Dnia Haftu. Przygotowania do wydarzenia trwały cały tydzień, a zespoły wykorzystywały na nie każdą wolną chwilę oraz czas po lekcjach. W efekcie, cała społeczność szkolna miała okazję poznać tradycje i kulturę Ukrainy oraz zobaczyć wystawę haftowanych strojów, materiałów, ręczników i ręcznie haftowanych obrazów. W trakcie całego dnia uczniowie brali udział w różnych warsztatach:

- pokoloruj swoją wyszywanke
- posłuchaj bajki po ukraińsku
- dowiedz się, co oznaczają symbole na haftach
- poznaj symbole ukraińskie i ich znaczenie
- spróbuj kwasu chlebowego i zrób naleśniki oraz inne przysmaki

- dołącz do warsztatów z haftu
- daj sobie powróżyć
- skorzystaj z fotobudki z możliwością przebrania się w ukraiński strój ludowy
- dołącz do warsztatów robienia lalek motanek
- skorzystaj ze strefy fryzjerskiej: warkocze jako symbol silnej ukraińskiej kobiety
- dołącz do występu: "STOP WAR"

Dzień Wyszywanki

Antywojenny flashmob

>> Dzień pszczół

Wydarzenie pod nazwą „Dzień Pszczół” składało się z różnorodnych warsztatów artystycznych dla młodszych klas, koncentrujących się na edukacji o pszczołach. W jego ramach zaprezentowano multimedialną prezentację o życiu pszczoł, ich strukturach społecznych oraz różnych rodzajach miodu, które produkują. Podczas prezentacji przeprowadzono quiz pszczelarski, aby zweryfikować percepcję przyswajanych przez nich informacji.

Głównym założeniem wydarzenia było podniesienie świadomości społeczności szkolnej o kluczowej roli pszczoł w rolnictwie oraz ich wkładu w utrzymanie łańcucha pokarmowego całej ludzkości. Zespoły tutoringowe nawiązały też współpracę z lokalnym producentem miodu, który przekazał miód do degustacji. Dzieci miały również okazję spróbować pyłku pszczelego i pierzgi.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Uczniowie z grup tutoringowych wykonali również opaski na głowę w kształcie pszczoł dla wszystkich uczestników, korzystając z wcześniej przygotowanych materiałów i rozdali je młodszym kolegom w trakcie prezentacji i quizu. Ponadto zachęcano uczniów i nauczycieli aby tego dnia przebrali się w kostiumy pszczoł lub nosili kolory związane z pszczołami jako elementu wydarzenia. Wydarzenie było nie tylko okazją do nauki, ale również świetną zabawą, promującą ekologię i wiedzę o środowisku naturalnym wśród najmłodszych.

>> Dni sportu i warsztaty kulinarne

Zespoły tutoringowe, bazując na swoich zainteresowaniach wpadły na pomysł zaproszenia na zajęcia szkolne mistrzów kickboxingu. Udało im się zorganizować trening z dwukrotnym Mistrzem Świata, wielokrotnym zdobywcą tytułów Mistrza Europy oraz Pucharu Europy, wicemistrzem świata, Mistrzem Polski i wielokrotnym laureatem Międzynarodowego Turnieju Bokserkiego Złota Rękawica. Sportowcy poprowadzili zajęcia z dziećmi, podczas których wprowadzili je w sztuki walki, zasady kickboxingu i pokazali podstawowe techniki uderzeń oraz kopnięć. Uczniowie mogli samodzielnie je ćwiczyć pod nadzorem mistrzów.

Po treningu wszyscy uczniowie dołączyli do kiermaszu kulinarnego, gdzie mogli ugotować trzy rodzaje ukraińskiego barszczu. Podczas przygotowywania posiłku uczestnicy mieli również okazję spróbować innych tradycyjnych potraw przyniesionych przez rodziców.

Przygotowania do tego wydarzenia trwały dwa tygodnie, a obowiązki organizacyjne podzielono na dwa zespoły. Jedna grupa była odpowiedzialna za projektowanie plakatów i wybór muzyki, druga za przygotowanie i wysprzątanie sali, sporządzenie listy niezbędnych składników i zakup potrzebnych produktów. Podczas gotowania uczniowie z grup tutoringowych koordynowali pracę innych dzieci, dbali o bezpieczeństwo przy obieraniu warzyw oraz przygotowywali różne rodzaje kanapek i przekąsek. W wydarzeniu wzięło udział około 50 osób. Zarówno trening sportowy, jak i warsztaty kulinarne spotkały się z dużym uznaniem, zyskały pozytywne komentarze od rodziców oraz zostały docenione przez Polską Federację Kickboxingu za promocję zdrowego stylu życia.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Kilka refleksji

Poza ogólnym sukcesem wszystkich wydarzeń, które potwierdziły rozwój umiejętności organizacyjnych i przywódczych uczniów uczestniczących w projekcie, jedna z ukraińskich uczennic objęta tutoringiem zgłosiła swoją kandydaturę do Samorządu Uczniowskiego i startowała w wyborach do tego organu. Zdecydowała się na to właśnie dzięki udziałowi w projekcie tutoringowym, który umożliwił jej zawarcie nowych przyjaźni, nawiązanie szerszych relacji, zdobycie większego uznania wśród uczniów oraz zaprezentowanie swoich umiejętności organizacyjnych. Otrzymała również wsparcie od innego uczestnika projektu oraz obecnego przewodniczącego szkoły, który był jednym z tutorów. W ogólnoszkolnym głosowaniu zdobyła bardzo wysokie poparcie i zajęła 2. miejsce, stając się pierwszą uczennicą z doświadczeniem migracji w samorządzie.

Kilka refleksji o wszystkich wydarzeniach

Działania były zgodnie z założeniami metodologicznymi współtworzone i współrealizowane przez i dla uczniów, ale zaproszono również ich rodziny oraz innych interesariuszy do udziału.

Ostatecznie wszyscy uczestnicy, w tym nauczyciele oraz inni pracownicy szkoły, uznali zorganizowane wydarzenia za udane formy integracji społeczności szkolnej, wartości dalszych inwestycji i kontynuacji. Wydarzenia zostały również docenione jako wkład w budowanie różnorodnego środowiska oraz promocję nowych metod nauczania.

Powyżej pokazaliśmy, jak rozwijały się nasze działania międzykulturowe co nie oznacza, że musisz ściśle podążać tą ścieżką. Masz przestrzeń na elastyczność i kreatywność aby rozwijać i dostosować te działania lub wykreować całkiem nowe pomysły, pamiętając, aby zawsze omówić je ze swoimi uczestnikami!

ROZDZIAŁ 3: Napiszmy coś o integracji dla innych

Pomysł napisania pewnego rodzaju podręcznika o integracji pojawił się w czasie sesji szkoleniowych dla nauczycieli i asystentów międzykulturowych. Większość z nich zgodziła się, że nie istnieje narzędzie, które mogłoby być używane przez nauczycieli pracujących w szkołach wielokulturowych. Istnieje co prawda wiele materiałów wprowadzających w tematy integracji i różnorodności, ale nikt dotychczas nie zebrał podstawowej wiedzy o procesach integracji i adaptacji, edukacji włączającej oraz projektach skoncentrowanych na dziecku w jednym podręczniku napisanym prostym językiem, a przy tym opartym na doświadczeniach bezpośrednich uczestników tych procesów.

Jako zespół badawczy postanowiliśmy zaprosić wszystkich chętnych nauczycieli i asystentów międzykulturowych do współtworzenia takiego podręcznika, który przybrałby formę leksykonu działań międzykulturowych i integracyjnych oraz zawierałby najlepsze praktyki wynikłe z doświadczeń autorów.

Ci, którzy byli zmotywowani tą ideą wzięli udział w zaproponowanym procesie i pisząc wybrane rozdziały wykreowali pierwszą prawdziwie współtworzoną publikację edukacyjną dla innych nauczycieli i interesariuszy pracujących w społecznościach szkolnych.

Podręcznik przywołuje najważniejsze pojęcia dotyczące integracji rozumianej jako proces społeczny prowadzący do wytworzenia się spójnych, pokojowo współegzystujących społeczeństw. Omawia takie pojęcia jak:

Oto przetłumaczone i alfabetycznie ułożone pojęcia:

o Akulturacja	o Migracja
o Asymilacja	o Otwarta szkoła
o Dalsze pokolenia migrantów	o Pedagogika przygody
o Dialog międzykulturowy	o Pierwsze pokolenie migrantów
o Definicje migranta	o Polityka językowa i kulturowa
o Dobra praktyka	o Pomoc asystentury międzykulturowej
o Drugie pokolenie migrantów	o Resilencja psychologiczna
o Edukacja włączająca	o Separacja
o Integracja	o Szok kulturowy
o Integracja społeczna	o Trauma wojenna
o Kotwice społeczne	o Tożsamość
o Kryzys migracyjny	o Uchodźcy i azyl
o Marginalizacja	o Wydarzenie integracyjne
o MHPSS (Wsparcie psychologiczne i społeczno-psychologiczne)	o Wykluczenie

Druga część leksykonu zawiera opis kilku najlepszych praktyk omówionych wedle jednolitego szablonu. Praktyki te stanowią część doświadczeń zdobytych przez autorów i autorki w trakcie wdrażania projektu pilotażowego.

CZĘŚĆ PIERWSZA – ALFABET INTEGRACJI

A

AKULTURACJA

Olga Rożek-Jędras

Akulturacyjny jest proces zmian w związku z długim kontaktem jednostki z obcą kulturą, obejmuje wszystkie aspekty funkcjonowania człowieka, jest zbiorem nowych i trudnych doświadczeń. Można ją rozpatrywać na dwóch poziomach: grupowym i indywidualnym. Poziom grupowy odnosi się do zmian w obrębie struktur społecznych i instytucjonalnych oraz praktyk kulturowych. Na poziomie indywidualnym akulturacyjny prowadzi do zmian w repertuarze zachowań jednostki, ale także jej tożsamości, np. budując nowy system wartości¹. Odpowiedź na pytanie „kto podlega akulturacji” znajdziesz na rysunku 1.

Rysunek 1. Kto podlega akulturacji?

Źródło: <https://prezi.com/tyasgammdyc5/akulturacyjny/>

¹ Pisze o tym między innymi T. Paleczny w publikacji *Relacje międzykulturowe w dobie kryzysu ideologii i polityki wielokulturowości*, Kraków 2017, dostępnej online: https://ruj.uj.edu.pl/bitstream/handle/item/49292/paleczny_relacje_miedzykulturowe_w_dobie_kryzysu_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

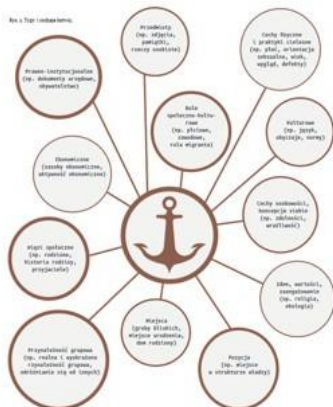
Rys. 1. Fazy szoku kulturowego wg Oberg, s.

Rys. 2. Fazy szoku kulturowego, interpretacja własna

Podstawowe kotwice prezentuje rysunek 3.

Rys. 3. Typy i rodzaje kotwic.

Źródło: Aleksandra Grzymała-Kazłowska, *Od tożsamości i integracji do społecznego zakotwiczenia – propozycja nowej koncepcji teoretycznej* [w:] *CMR Working Papers*, nr 64/122, maj 2013, s. 12.

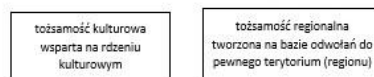
¹⁰ Tamże, s. 1.

²⁰ Tamże, s. 11.

Schemat 1. Tożsamość społeczna – budowana na bazie tożsamości indywidualnych

specyficzne formy tożsamości społecznej:

Źródło: opracowanie własne

Networking the
Educational World:
Across Boundaries for
Community-building

Interkulturalni PL

EWALUACJA I ROZPOWSZECHNIANIE REZULTATÓW

Ewaluacja

Ewaluację działań można przeprowadzić na różne sposoby, ale proponujemy, abyś zastosował podejście, które my wdrożyliśmy:

1. Nauczyciele i asystenci zostali poproszeni o dokumentowanie podejmowanych i nadzorowanych działań za pomocą zdjęć, filmów oraz innych form ich utrwalania. Udzielili również badaczom wywiadów o swoich doświadczeniach i emocjach związanych z realizacją pilotażu.
2. Przeprowadzono również formalną ocenę wydarzeń, stosując metody jakościowe i ilościowe. Przygotowaliśmy ankietę z zestawem pytań ewaluacyjnych, którą nauczyciele i asystenci musieli wypełnić i zwrócić zespołowi badawczemu. Ankietę można znaleźć w załączniku 2 do podręcznika.

Upowszechnianie rezultatów

Upowszechnianie działań można prowadzić na różne sposoby. To od Ciebie zależy, jaki sposób uznasz za najlepszy na rozpowszechnienie działań Twojego programu, oczywiście za zgodą uczestników.

Model, który zastosowaliśmy polegał na upowszechnianiu działań na stronie internetowej projektu **NEW ABC**, naszych mediach społecznościowych oraz odpowiednich kanałach komunikowania społecznościowego poszczególnych szkół. Leksykon integracji po jego ukończeniu będzie dostarczony do wszystkich szkół samorządowych za pośrednictwem oficjalnej miejskiej platformy edukacyjnej.

Niezależnie od tego, co zdecydujesz w kwestii promowania tego programu, pamiętaj, że upowszechnianie jest ważne, aby rozszerzyć działania na inne środowiska, posiadające zbliżone potrzeby, zapewnić trwałość osiągniętych rezultatów oraz udoskonalać działania przewidziane w pilotażu. Im więcej osób dowie się o naszym sposobie na integrację, tym więcej nowoprzybyłych dzieci i młodzieży otrzyma pomoc w procesie integracji oraz zwiększy się odsetek środowisk promujących różnorodność, szacunek, empatię i tolerancję.

NEW ABC otrzymała finansowanie z programu badań i innowacji Unii Europejskiej Horyzont 2020 w ramach umowy o dotację nr 101004640.

Poglądy i opinie wyrażone na tej stronie internetowej są wyłączną odpowiedzialnością autora i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy KE

Podziękowania

W imieniu zespołu Stowarzyszenia Interkulturalni PL serdecznie dziękujemy wszystkim szkołom, nauczycielom i asystentom międzykulturowym uczestniczącym w projekcie „New ABC – Networking Educational Worlds – Across Boundaries for Community Building”. Wasza otwartość i miłość do pracy, którą wykonujecie, pozwoliły nam opracować nowe metody pracy z dziećmi migrującymi oraz umożliwiły ich integrację w polskich szkołach.

Szczególne podziękowania kierujemy do tych, którzy zrealizowali wszystkie działania i tym samym umożliwili stworzenie tego podręcznika: Ewie Żmijewskiej, Oldze Rożek-Jędras, Joannie Baziak i Oksanie Maslovskiej ze Szkoły Podstawowej nr 5, Katarzynie Ratkowskiej i Yulii Revenok ze Szkoły Podstawowej nr 34, Jolancie Stolarzewicz i Ilonie Homeniuk ze Szkoły Podstawowej nr 39, Ielizavet Bykovets, Agnieszce Wojkowskiej i Patrycji Radoszek ze Szkoły Podstawowej nr 89, Małgorzacie Obrzut-Wypchał i Tetianie Bulanie ze Szkoły Podstawowej nr 98, Agnieszce Bajer i Tetianie Pidiprihorze ze Szkoły Podstawowej nr 132, Joannie i Serhijowi Demczenko z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 1, Wiktorii Dudko i Emanueli Dulkiwicz z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 16.

Dziękujemy za wasze zaangażowanie, czas i wspaniałą pracę, którą wykonaliście! Ten podręcznik zawiera dobre praktyki, z których korzystacie na co dzień w swojej pracy dydaktycznej. Dzięki Waszemu zaangażowaniu inni nauczyciele i asystenci międzykulturowi będą mogli czerpać korzyści z Waszego doświadczenia, nie tylko w Polsce, ale w całej Europie, pracując nad integracją dzieci migrantów.

Bez Was ten podręcznik by nie powstał. Dziękujemy bardzo!

**To wszystko, co mieliśmy do powiedzenia. Dziękujemy za uwagę!
Mamy nadzieję, że ten podręcznik był (i będzie) użyteczny w Waszej
praktyce zawodowej. Życzymy powodzenia!**

Załącznik 1 – Kwestionariusza Badania Środowiska Wielokulturowego

TUTORING DLA POGŁĘBIONEJ INTEGRACJI

DIAGNOZA SYTUACJI W SZKOLE

W ramach repilotażu działań projektowych zaplanowanych i przeprowadzonych przez naszych kolegów i koleżanki z Uniwersytetu w Porto oraz organizacji UREP, skupiającej się i działającej na rzecz uchodźców, w związku z propozycją uczestnictwa w działaniach przygotowujących uczniów do tutoringu rówieśniczego, chcieliśmy Wam zaproponować przeprowadzenie w Waszych szkołach diagnozy ich przygotowania do działań integracyjnych. Określenie tego rodzaju istniejącej już bazy pozwoli Wam lepiej zaplanować projekt, w którym będziecie uczestniczyć, zyskać dla niego sojuszników a także odnaleźć te sfery życia szkoły, które należałoby poprawić, aby zapewnić najlepsze środowisko integracji dla całej społeczności szkolnej. Aby wykonać tego rodzaju diagnozę postanowiliśmy przedstawić Wam listę pytań dotyczącą środowiska wielokulturowego w Waszej szkole. Ułatwi Wam to przeprowadzenie tego zadania.

Questions

Instytucjonalne otwarcie szkoły na wielokulturowość:

1. Jak jest liczba dzieci z doświadczeniem migracji w Waszej szkole?
2. Jaki jest odsetek dzieci z doświadczeniem migracji w całej populacji uczniów i uczennic?
3. Czy szkoła jest otwarta na wielokulturowość? Czy istnieją jakieś zapisy w statucie, regulaminach czy innych przepisach wewnętrznych, które odnoszą się do uczniów z doświadczeniem migracji?
4. Czy strona internetowa szkoły jest prowadzona w językach obcych?
5. Czy w Waszej szkole kadra nauczycielska lub inny personel szkoły reprezentuje różnorodność występującą wśród uczniów?

Charakterystyka środowiska szkolnego

6. W jaki sposób otoczenie szkoły, a więc to jak wygląda, nazywa się, jaką symboliką operuje, jakie informacje kieruje do uczniów i w jaki sposób to robi (gazetki ściennie, apele, tablica ogłoszeń, etc.) odpowiada na potrzeby uczniów z doświadczeniem migracji?
7. Czy języki jakimi posługują się uczniowie i nauczyciele są zauważalne w przestrzeni szkoły?
8. Jak funkcjonują klasy, w których uczą się uczniowie cudzoziemscy?
9. Jakie aktywności są prowadzone w klasach – czy mają wymiar integrujący czy separujący?
10. Czy szkoła ma ofertę dla uczniów cudzoziemskich?

Relacje zewnętrzne szkoły

11. W jaki sposób szkoła komunikuje się z rodzicami swoich uczniów i czy tego rodzaju komunikacja sprzyja integracji?
12. Czy szkoła ma jakieś relacje z zewnętrznymi podmiotami, których zadaniem jest sprzyjanie integracji?
13. Jakiego rodzaju instytucje mogłyby wspierać ten proces – czy są to podmioty samorządowe, organizacje obywatelskie czy grupy nieformalne?
14. Czy tego rodzaju inicjatywy były w szkole podejmowane, a jeśli tak to jakie?

Relacje pomiędzy uczniami i uczennicami

15. Czy uczniowie z doświadczeniem migracji integrują się z miejscowymi kolegami i koleżankami czy też trzymają się własnej grupy?
16. Czy dzieci z doświadczeniem migracji mają jakieś problemy w zaklimatyzowaniu się w szkole?
17. Co stanowi dla nich największe wyzwanie?
(UWAGA: Możecie zorganizować spotkanie lub lekcję na ten temat aby dowiedzieć się więcej o relacjach rówieśniczych w Waszej szkole i opisać wnioski z tego spotkania w oddzielnym punkcie)

Relacje pomiędzy uczniami i uczennicami

18. Czy Wasza szkoła ma specjalne programy integracyjne dla uczniów z doświadczeniem migracji?
19. Czy korzysta z oferty wielokulturowej tworzonej w miejskich przestrzeniach?
20. Czy potencjał uczniów, ich zasoby i talenty, a także potencjał środowiska w jakim funkcjonują jest wykorzystywany do stworzenia bardziej zintegrowanej społeczności?
21. Czy szkoła uczestniczy w międzynarodowych programach wymiany, a jeśli tak to jak to wpływa na środowisko szkolne?

Uwagi/refleksje dotyczące możliwości wprowadzenia zmian

1. Przyjrzyjcie się swojemu środowiskowi szkolnemu i zastanówcie się co można by zmienić aby stworzyć bardziej przyjazną integracji szkołę.
2. Pomyślcie co jeszcze można by zrobić aby dzieci w szkole czuły się dobrze, ich potrzeby były zaspokajane a różnorodność kulturowa zauważalna i wykorzystywana dla dobra szkoły

Załącznik 2 – Ankieta ewaluacyjna

TUTORING DLA POGLĘBIONEJ INTEGRACJI	
Nazwa szkoły	
Liczba uczestników + wiek + narodowości	
Liczba spotkań	
Zrealizowane wydarzenia/spotkania	
Metody pracy	
Krótki opis zrealizowanych działań	
Pytania	
1. Jak oceniasz szkolenia, w których brałaś/brałeś udział? Czy były one przydatne w dalszej pracy nad projektem tutoringowym? 2. Czy podczas realizacji projektu tutoringowego doszło do wytworzenia więzi między uczestnikami – dziećmi migranckimi i niemigranckimi? 3. Jak przebiegał proces integracji/nawiązywania więzi? 4. Czy podczas działań tutoringowych zwrócono uwagę na wrażliwe kwestie etniczne, religijne i kulturowe? 5. Proszę podać przykłady takich działań. 6. Czy miałaś/-aś jakieś obawy podczas realizacji działania? 7. Jakie były największe wyzwania związane z realizacją projektu? 8. Czy dzieci chętnie współpracowały? 9. Jak oceniasz przebieg szkoleń dla dzieci z tutoringów? 10. Jak przebiegało tworzenie relacji tutoringowych? 11. Czy podczas szkoleń rozwinięto u dzieci umiejętności tutorskie, takie jak troska, wsparcie, słuchanie, przyjaźń? 12. Czy dzieci dzieliły się z Tobą swoimi wątpliwościami, trudnościami dotyczącymi ich działań w tutoringów? Jakiego typu były o wątpliwości? Czy znaleźliście wspólne rozwiązania? 13. Czy podczas trwania wydarzenia pojawiły się jakieś momenty przełomowe, które w istotny sposób wpłynęły na przebieg wydarzenia, zmieniły jego charakter w sposób pozytywny lub negatywny? 14. Oceń swoją rolę w procesie. 15. Czy podczas realizacji pojawiły się jakieś nieprzewidziane wydarzenia?	

16. Czy dzieci podczas wydarzenia dzieliły się swoimi życiowymi doświadczeniami? Jeśli tak, podaj przykład.
17. Czy w toku realizacji działania dochodziło do działań opartych na współtworzeniu, współuczestnictwie, prosimy, podaj przykłady.
18. Czy uczestnicy i uczestniczki brali udział w procesach decyzyjnych?
19. Czy podczas realizacji działań pojawiły się wśród uczestniczących przejawy troski, chęć niesienia pomocy innym i wyrozumiałości w stosunku do innych osób?
20. Czy podczas realizacji działania pojawiły się dyskusje na temat spraw społecznie istotnych? Jaki temat podjęto?
21. Czy podczas wydarzenia stosowano partycypacyjny model działania? Jeśli tak, to czy był on pomocny w realizacji zadania, czy wpłynął pozytywnie na osiągnięcie zakładanych rezultatów?
22. Czy Twoim zdaniem wydarzenie pozytywnie wpłynęło na integrację dzieci cudzoziemskich i polskich? Jeśli tak, to co o tym świadczyło?
23. Czy w działaniach brali udział rodzice dzieci? Jeśli tak, w jakiej roli?
24. Jak oceniasz swoją współpracę z nauczycielką/asystentką/asystentem?
25. Czy Twoim zdaniem osiągnięto zakładane rezultaty projektu?
26. Proszę podkreślić wątki/umiejętności, które udało się poruszyć/wykształcić się u dzieci w trakcie działań tutoringowych:
 - tolerancja,
 - szacunek dla różnorodności kulturowej,
 - ciekawość,
 - demokracja,
 - wolność,
 - autonomia,
 - odpowiedzialność,
 - praca zespołowa.

Uwagi/refleksje dotyczące usprawnienia projektu i jego przebiegu

